

*Rámakrišna
a jeho žáci*

Pokud není uvedeno jinak, přeložil: Jaroslav Holeček

Základem této knihy jsou mé překlady, které již sedmý rok publikuji na webu ramakrisna.webnode.cz, které jsou podstatně doplněné.

Literatura o Rámakřišnovi, Vivékánandovi a jeho dalších následovcích je velmi rozsáhlá, dokonce některé tituly jsou i v češtině. Zaměřil jsem se na to, co je českém jazyce dosud neznámé, nepřeložené. Motivací mi bylo to, že jsem u těchto autorů nacházel užitečné návody k mystické praxi, pokyny na řešení problémů, které tuto praxi provázejí, motivující příběhy a příklady.

Pokud čtenář hledá tímto směrem, věřím, že je v této „pokladnici“ dost zázračných klenotů, které ho uspokojí.

Jaroslav Holeček 2022

Úvod

1

Šrí Rámakrišna, bohočlověk moderní Indie, se narodil Kámárpukuru. Tato vesnice v okrese Hoogly si během minulého století zachovala idylickou jednoduchost venkovských oblastí Bengálska. Nachází se daleko od železnice, nedotčena půvabem města. Zahrnuje rýžová pole, vysoké palmy, královské banyány, několik jezer a dvě kremační místa. Jižně od vesnice pomalu protéká potok. Ovocný mangový sad, věnovaný některým ze sousedních statkářů k veřejnému užívání byl navštěvován chlapci při jejich poledním sportování. Obcí procházela silnice do velkého chrámu Jagannath v Puri a vesničané, z nichž byla většina zemědělci a řemeslníci, hostili mnohé procházející svaté muže a poutníky. Nudný koloběh venkovského života byl narušován živými slavnostmi, dodržováním posvátných dnů, náboženskými zpěvy a dalšími nevinnými zábavami.

O svých rodičích jednom Rámakrišna řekl: „Moje matka byla ztělesněním čestnosti a jemnosti. Nevěděla mnoho o způsobech světa, nevinných technikách zatajování, říkala to, co měla na mysli. Lidé ji milovali pro její otevřenou srdečnost. Můj otec, ortodoxní bráhman, nikdy nepřijal dar od šúdry. Většinu času trávil uctíváním a meditací, opakováním Božího jména a opěvováním jeho slávy. Kdykoli se při svých denních modlitbách dovolával božstva Gajátrí, tak jeho hrud' zrudla a tekly mu slzy po tvářích. Trávil hodiny volného času vyráběním věnců pro rodinné božstvo, Raghuvir.“

Khudiram Čatopadháj a Čandra Dévi – rodiče Šrí Rámakrišny měli svatbu v roce 1799. V té době žil Khudiram ve vesnici Derepore, kde se narodil – nedaleko od Kámárpukuru. Jejich první syn Rámakumár se narodil v roce 1805 a první dcera Kátjájani v roce 1810. V roce 1814 byl Khudiram pozván svým statkářem ke křivému svědectví u soudu proti sousedovi. Když to odmítl udělat, statkář proti němu vznesl falešné obvinění a připravil ho o majetek po předcích. V této situaci přijal pozvání od jiného statkáře do klidné vesnice Kámárpukur, kde dostal obydlí a asi akř úrodné půdy. Úroda z tohoto malého majetku postačovala k pokrytí prostých potřeb jeho rodiny. Tady žil prostě, důstojně a spokojeně.

Deset let po svém příchodu do Kámárpukuru absolvoval Khudiram pěší pouť do Rámesvaru na jižním výběžku Indie. O dva roky později se narodil jeho druhý syn, kterého pojmenoval Rámesvar. V roce 1835 ve věku šedesáti let absolvoval další pouť, tentokrát do Gáji. Sem přicházeli hinduisté od starověku ze všech koutů Indie splnit své povinnosti ke svým zesnulým

¹ Autor Svámí Nikhilánanda. Do češtiny přeložil (fotografie, popisky a poznámky doplnil): Jaroslav Holeček 2017-8. Anglická předloha překladu: <http://www.belurmath.org/gospel/introduction.htm>

předkům a nabídnout jim jídlo a pití v posvátných stopách pána Višnu. Na tomto místě měl Khudiram sen, ve kterém mu Višnu slíbil, že se narodí jako jeho syn. A Čandra Dévi měla také v průčelí Šivova chrámu v Kámárpukuru vizi oznamující zrození božského dítěte. Po svém návratu manžel zjistil, že počala.

18. února 1836 se narodilo dítě, později známé jako Rámakrišna. Na památku snu v Gáji dostal jméno Gadádhar - „Držitel žezla“, epiteton Višnu. O tři roky později se narodila mladší sestra.

Chlapectví

Gadádhar vyrostl do zdravého a nepokojného chlapce, plného legrace a sladkých neplech. Byl inteligentní, předčasně vyspělý, s fenomenální pamětí. Na klíně svého otce se naučil nazpaměť jména svých předků a chvalozpěvy k bohům a bohyním a na vesnické škole číst a psát. Ale největší potěšení měl z naslouchání recitacím a příběhům hinduistické mytologie a eposům. Ty dokázal později z paměti podrobně vyprávět k velké radosti vesničanů. Měl rád malbu; od hrnčírů se naučit modelování bohů a bohyň. Ale velkou nechuť měl k matematice.

V šesti nebo sedmi letech měl Gadádhar svou první zkušenost s duchovní extází. Jednoho červnového nebo červencového dne kráčet po úzké cestě mezi rýžovými poli, pojídal burisony, které si nesl v košíku. Vzhlédl k nebi a uviděl krásný tmavý bouřkový mrak. Když se rychle rozšiřoval a zakrýval celou oblohu, přeletěly pod ním sněhobílí jeřábi. Krásný kontrast chlapce přemohl. Padl v bezvědomí na zem a burisony popadaly na zem. Nějací vesničané ho našli a v áruči odnesli domů. Gadádhar později řekl, že v tomto stavu zažil nepopsatelnou radost.

Otec zemřel, když bylo Gadádharovi sedm let. Tato událost ho hluboce ovlivnila. Chlapec si poprvé uvědomil, že život na zemi je nestálý. Nepozorován ostatními odcházel do mangového sadu nebo na jedno z kremačních míst a trávil tam hodiny pohroužený do svých myšlenek. Také je stal vstřícnějším ke své matce při výkonu svých domácích povinností. Byl pozornější při čtení a naslouchání náboženským příběhům zaznamenaným v puranách. Začal se zajímat o potulné mnichy a zbožné poutníky, kteří procházeli Kámárpukurem do Puri. Tito svatí mužové, strážci indického duchovního dědictví a živí svědkové ideálu zřeknutí se světa a všepohlující božské lásky, bavili chlapce příběhy z hinduistických eposů, příběhy svatých a proroků a také příběhy z vlastních dobrodružství. Přinášel jim vodu a palivo a různě jim pomáhal. Mezitím pozoroval jejich meditace a uctívání.

V devíti letech obdržel Gadádhar posvátnou šňůru. Tento obřad mu udělovat práva vyplývající z jeho bráhmanského rodu, včetně uctívání rodinného božstva Raghuvira a ukládal mu mnohé přísné disciplíny bráhmanského života. Během obřadu uvedení šokoval své příbuzné tím, že přijímal jídlo uvařené jeho chůvou, ženou šúdra. Jeho otce by nikdy nenapadlo něco takového udělat. Ale v hravé náladě Gadádhar kdysi této ženě slíbil, že bude jíst jídlo od ní a teď zodpovědně splnil svůj slib. Žena byla zbožná a nábožensky upřímná, a to bylo pro chlapce důležitější, než společenská konvence.

Gadádhar nyní mohl uctívat Raghuvira. Tak započal svůj první výcvik v meditaci. Odevzdal uctívání ze všech svých sil, takže se se mu kamenné zobrazení brzy ukázalo jako živoucí Pán vesmíru. Jeho sklon ztráct se v kontemplaci byl v tom okamžiku poprvé zaznamenán. Za jeho chlapeckou lehkovážností se projevila prohlubující se duchovní povaha.

Někdy v této době se v noci Šivarátri pořádalo divadelní představení zasvěcené uctívání Šivy. Hlavní herec, který měl hrát Šivu náhle onemocněl a Gadádhara přemluvili, aby hrál místo něho. Zatímco ho přátelé oblékali na roli Šivy – pomazávali mu tělo popelem a zaplétali mu

vlasý, podali mu trojzubec a náhrdelník rudrakaša kolem krku – chlapec se zdál duchem nepřítomný. Přišel pomalu k jevišti podporovaný přáteli. Vypadal jako živé zobrazení Šivy. Diváci hlasitě tleskali tomu, co považovali za jeho hereckou schopnost, ale brzy zjistili, že je skutečně ztracen v meditaci. Jeho tvář zářila a slzy mu stékaly z očí. Pro vnější svět byl ztracen. Účinek této scény na publikum byl fantastický. Lidé se cítili požehnáni vizí samotného Šivy. Představení se muselo ukončit a chlapcovo rozpoložení vydrželo až do následujícího rána.

Gadádhar nyní sám uspořádal divadelní společnost se svými mladými přáteli. Jevišťe bylo postaveno v mangovém sadu. Zvolená témata byla z příběhů Rámajány a Mahábháraty. Gadádhar uměl nazpaměť téměř všechny role, slýchal je od profesionálních herců. Jeho oblíbené téma byla epizoda Vrndávan² z Krišnova života, která zobrazuje příběhy nádherné lásky mezi Krišnou a dojičkami a pastevcí. Gadádhar mohl hrát party Rádhy nebo Krišny a často se ztratil v charakteru, který zobrazoval. Jeho přirozený ženský půvab zvyšoval divadelní účinek. Mangový sad byl obklopený hlasitými tančícími chlapci. Ztracen v písni a veselí se Gadádhar stal lhostejným k rutině školy.

V roce 1849 odjel prvorozený syn Rámakumár do Kalkaty, aby zlepšil finanční stav rodiny.

Gadádhar dospíval. Stal se oblíbencem vesnických žen. Rádi poslouchali, když povídal, zpíval nebo recitoval ze svatých knih. Těšili se z jeho talentu napodobovat hlasy. Jejich ženský instinkt rozpoznal vrozenou čistotu a bezelstnost tohoto chlapce s čistou pletí, rozpuštěnými vlasý, zářivýma očima, rozesmátou tváří a nevyčerpatelně zábavným. Zbožné starší ženy na něho nahlížely jako na Gopálu – malého Krišnu a mladší v něm viděly mladistvého Krišnu Vrndávan. On sám si tak idealizoval lásku gopí³ ke Krišnovi, že někdy sám zatoužil narodit se jako žena, pokud by se měl narodit znovu, aby dokázal milovat Krišnu celým srdcem i duší.

² Kdysi posvátný háj, místo uctívané dodnes jako svaté. Leží na břehu řeky Jamuny, blízko Mathury, kde se narodil Kršna. Ve Vrndávanu trávil Kršna mládí s pastýřkami a mlékačkami, zejména s Rádhou. Milostna Kršny a Rádhy je v hinduismu považována za symbol božské hry duše a jejího pána, je srovnatelný s láskou duše k bohu, tak jak ji znali křesťanští mystikové německého středověku. Vrndávan je navštěvován zejména višnuisty, kteří jej považují za jeviště božské hry a ztotožňují s vlastním srdcem.

³ dosl. pastýřky, mlékačky z Vrndávanu, vyznavačky Kršnovy a družky jeho her; mezi všemi vyniká Rádhá. Gopí jsou příkladem a symbolem intenzivní lásky k bohu.

Příchod do Kalkaty

V šestnácti letech byl Gadádhar povolán do Kalkaty ke svému staršímu bratrovi Rámkumárovi, který potřeboval pomoci se svými kněžskými povinnostmi. Rámkumár otevřel sanskrtskou akademii, aby doplnil své příjmy a měl v úmyslu postupně obrátit myšlení svého mladšího bratra ke vzdělání. Gadádhar vložil srdce a duši do své nové povinnosti jako rodinný kněz řady kalkatských rodin. Jeho uctívání se dost odlišovalo od profesionálních kněží. Trávil hodiny zdobením obrazů a zpíváním chvalozpěvů a zbožných písní.; vykonával své další povinnosti s láskou. Lidé byli ohromeni jeho vroucností. Ale svému studiu nevěnoval dostatečnou pozornost.

Rámkumár se zpočátku nestavěl proti způsobům svého temperamentního bratra. Chtěl, aby si nejdříve přivykl podmínkám městského života. Ale jednoho dne se rozhodl varovat chlapce před jeho lhostejností ke světu. Koneckonců v blízké budoucnosti bude Gadádhar muset jako hospodář vydělávat na živobytí plněním svých bráhmanských povinností, a to vyžadovalo důkladnou znalost hinduistického práva, astrologie a podobných oborů. Jemně nabádal Gadádharu, aby věnoval větší pozornost svému studiu. Ale chlapec rázně odpověděl: „Bratře, co mám dělat se vzděláním spojeným pouze s obživou? Raději bych získal moudrost, která osvítlí mé srdce a poskytne mi věčné uspokojení.“

Vzdělání spojené s živobytím

Trýzeň niterné indické duše se projevila prostřednictvím těchto vášnivých slov mladého Gadádhara. Co zjišťoval jeho ryzí zrak v Kalkatě, v tehdejší indické metropoli a centru moderní kultury a vzdělání? Vyšší společnost ovládla chamtivost a chtíč a občasné náboženské praktiky byly pouze vnější formou, ze které už dávno vymizel duch. Gadádhár nikdy nic takového neviděl v Kámarpukuru mezi zbožnými a prostými vesničany. Sadhuové a potulní mniši, kterým sloužil v dětství mu odhalili zcela jinou Indii. Byl ohromen jejich oddaností a čistotou, sebeovládáním a odříkáním. Od nich a vlastní intuicí se naučil, že životním ideálem, který učili starověcí indiští mudrci, byla realizace Boha.

Když Rámkumár pokáral Gadádhara ze zanedbávání vzdělání za účelem obživy, připomněl mu vnitřní hlas chlapce, že dědictvím předků – Rámy, Krišny, Buddha, Šankary, Rámanudži, Čaitanji – nebylo světské zabezpečení, ale poznání Boha. A tito vznešení mudrci byli skutečnými zástupci hinduistické společnosti. Každý z nich byl vrcholem vlny, po kterém následoval propad v bouřlivém průběhu indického národního života. Všichni ukázali, že duchovnost je životním proudem Indie. Tato pravda byla Gadádharovi odhalena vnitřním zrakem, který prohlíží minulost i budoucnost v jednom cyklu, neomezen bariérou času a prostoru. Ale on neznal historii hlubokých změn, ke kterým došlo v jeho rodné zemi během posledních sta let.

Hinduistická společnost procházela během osmnáctého století obdobím úpadku. Byl to soumrak muslimské role. Byla zde anarchie a zmatek ve všech oblastech. Náboženský život lidí ovládaly pověřivé praktiky. Obřady a rituály se míjely s podstatou duchovnosti. Chamtiví kněží se stali strážci nebes. Skutečná filozofie byla nahrazena dogmatickými názory. Učenci našli zalíbení ve zbytečných polemikách.

V roce 1757 založili angličtí obchodníci v Indii základ britské nadvlády. Postupně byla zorganizována vláda a potlačeno bezpráví. Na hinduisty vojenská síla a politická prozíravost nových vládců udělala velký dojem. V návaznosti na obchodníky dorazili angličtí pedagogové, sociální reformátoři a křesťanští misionáři – to vše přinášelo kulturu zcela cizí hinduistickému myšlení. V různých částech země byly zřízeny vzdělávací instituce a založeny křesťanské církve. Mladým hinduistickým mužům bylo nabídnuto opojné víno západní kultury konce osmnáctého a počátku devatenáctého století a oni ho pili do samého dna.

Prvním efektem konceptu vzdělávání hindů bylo kompletní vymazání starodávné víry a tradic z jejich hlav. Dospěli k přesvědčení, že neexistuje žádná transcendentní pravda. Svět vnímaný smysly je vše, co existuje. Bůh a náboženství jsou iluze nevzdělané mysli. Skutečné poznání je možné odvodit pouze na základě analýzy přírody. Takže se aktuální módou stal ateismus a agnosticismus. Mladí lidé na anglických školách otevřeně rozbíjeli zvyky a tradice své společnosti. Skoncovali s kastovním systémem a odstranili diskriminační zákony týkající se jídla. Sociální reformy, šíření sekulárního vzdělání, nové sňatky vdov, zrušení dětských sňatků – to považovali za všelék na degenerovaný stav hinduistické společnosti.

Křesťanští misionáři transformační proces dokončili. Zesměšňovali obrazy a rituály védského náboženství jako pozůstatky barbarského období. Snažili se lidi přesvědčit, že učení svatých a proroků bylo příčinou jejich úpadku, že jejich védy, purány a další svatá písma byla naplněna pověrami. Křesťanství, kterého se drželi, umožňovalo bílé rase její postavení a moc na tomto světě a příslib následujícího štěstí, proto bylo křesťanství nejlepším ze všech náboženství. Mnoho mladých inteligentních hindů konvertovalo. Prostý člověk byl zmaten. Většina vzdělanců se stala v duševních názorech materialisty. Všichni žijící blízko Kalkaty nebo dalších pevností západní kultury, dokonce i ti, kteří se pokoušeli přidržovat ortodoxních tradic hinduistické společnosti, se infikovali novými nejistotami a novým myšlením.

Ale duch Indie měl být opětně vzkříšen duchovním probuzením. První výzvu k tomuto obrození slyšíme v různé odpovědi mladého Gadádharma: „Bratře, co budu dělat s pouhým vzděláním sloužícím k obživě?“

Rámkumár mohl stěží pochopit význam odpovědi mladšího bratra. Popisoval šťastný a snadný život učenců kalkatské společnosti v jasných barvách. Ale Gadádhar intuitivně pociťoval, že učenci, použijí jeho přirovnání, jsou jako supové, plachtící vysoko na křídlech neinspirovaného intelektu, s očima upřenými na mršiny chamtivosti a chtíčů. Takže odolal a Rámkumár musel ustoupit.

Chrám Kálí v Dakšínéšvaru

Chrám Kálí v Dakšínéšvaru

V Kalkatě v té době žila velmi bohatá vdova Rani Rásmani, která patřila ke kastě šúdrů a byla široko daleko známá svými obchodními schopnostmi, odvahou a inteligencí, ale pro velké srdce, zbožnost a oddanost Bohu. Při správě velkého majetku ji vypomáhal její zeť Mathur Mohan.

V roce 1847 Rani koupila dvacet akrů půdy v Dakšínéšvaru – ve vesnici asi čtyři míle severně od Kalkaty. Tam vybudovala chrámovou zahradu a několik chrámů. Jejím ištou neboli zvoleným ideálem byla Božská Matka, Kálí.

Chrámová zahrada je umístěna přímo na východním břehu Gangy. V severní části a částečně východní je sad, květinové zahrady a dvě malé vodní nádrže. Jižní část je vydlážděna cihlami spojenými maltou. Návštěvník, který připluje lodí vyjde po schodech impozantního přístaviště, který vede k čandni, zastřešené terase. Po obou stranách stojí v řadě šest chrámů Šivy. Východní terasa a Šivovy chrámy tvoří velký vydlážděný dvůr obdélníkového tvaru pokračující na sever a na jih. Dva chrámy stojí uprostřed tohoto dvora, větší je na jihu, čelem na jih, je zasvěcený Kálí a menší Radhakantovi (to je Krišna) je čelem k Ganze, manželovi Rádhy. Devět kopulí s věžemi se tyčí na chrámu Kálí, a dříve tu byl prostorný natmandir neboli koncertní sál, terasa podepřená nádhernými pilíři. V severozápadním a jihozápadním rohu chrámového komplexu jsou dva nahabaty neboli hudební věže, ze kterých proudí hudba v různých částech dne, zejména při východu slunce, v poledne a při západu slunce, když probíhají v chrámech

bohoslužby. Tři strany vydlážděného dvora (s výjimkou západu) jsou lemované místnostmi pro kuchyň, obchod a jídelny a čtvrt pro chrámový personál a hosty. Pokoj v severozápadní úhlu, právě za posledním z Šivových chrámů je obzvláště zajímavá. Právě zde strávil Rámakrišna významnou část svého života. Směrem na západ od této komory je půlkruhová veranda s výhledem na řeku. Před verandou prochází pěšina, severní a jižní a za ní je velká zahrada a pod zahradou Ganga. V zahradě na sever od komplexu Pančavati je banyán⁴ a bel-tree, které mají spojení s Rámakrišnovou duchovní praxí. Venku a na sever od chrámového komplexu je kulthi neboli přízemní dům pro členy rodiny Rani Rásmani při jejich návštěvách zahrady. A na sever od chrámové zahrady, oddělený vysokou zdí je sklad na střelný prach patřící britské vládě.

⁴ banyán – fíkovník banyán je tropický strom vysoký až 25 m.

Šiva

Ve dvanácti Šivových chrámech jsou naistalovány emblémy velkého boha odříkání v jeho různých aspektech, uctíváné denně řádnými obřady. Šiva vyžaduje málo bodů uctívání. Bílé květy a listy betelu a trochu vody z Gangy nabízené se zbožností dostačují, aby uspokojily vlídné božstvo a získaly od něho dobrodiní osvobození.

Radhákánta

Chrám Radhákánty, také známý jako Višnuův chrám obsahuje obrazy Rádhy a Krišny, symboly spojení s Bohem pomocí extatické lásky. Dvě zobrazení stojí na podstavci s výhledem na západ. Podlaha je vydlážděna mramorem. Ze stropu krytého vchodu visí lustry chráněné před prachem červenou látkou. Zástěny z plátna chrání obrazy před slunečními paprsky. U prahu vnitřní svatyně je malý mosazný pohár se svícenou vodou. Zbožní návštěvníci upijí několik kapek z nádoby.

Kálí

Hlavní chrám je zasvěcen Kálí, Božské Matce, zde uctívané jako Bhavatarini, Spasitelka vesmíru. Podlaha chrámu je také vydlážděna mramorem. Matka je zobrazena z čediče, oblečena do nádherného zlatého brokátu, stojí na pokořeném manželovi – Šivovi z bílého mramoru, symbolu absolutna. Nohy bohyně jsou mj. ozdobeny zlatými ponožkami, její paže zlatými klenoty. Má náhrdelník ze zlata a perel, zlatý věnec z lidských hlav a opasek z lidských paží. Má zlatou korunu, zlaté náušnice a zlatý prsten v nose s perlami. Má čtyři ruce. Spodní levá drží oddělenou lidskou hlavu a horní drží pevně zkrvavenou šavli. Jedna pravá ruka nabízí požehnání svým dětem, druhá utiňuje jejich obavy. Majestát jejího držení těla se dá těžko popsat. Spojuje v sobě hrůzu ničení s útěchou mateřské něžnosti, protože je kosmickou silou celého vesmíru, nádhernou harmonií protikladů. Uštěďuje smrt, jak tvoří a udržuje. Má tři oči, třetí je symbolem božské moudrosti, děsí zlé a přesto šíří náklonnost ke zbožným.

Celý symbolický svět je reprezentován v chrámové zahradě – trojice Matky Přírody (Káli), Absolutno (Šiva) a Láska (Radhákánta), klenba mezi nebem a zemí. Hrůzu nahánějící bohyně tantry, duši fascinovanou flétnistou Bhagavatou, a absolutno véd ponořené v Já žijí tady pohromadě a vytvářejí největší syntézu náboženství. Jsou zde reprezentovány všechny aspekty skutečnosti. Ale v tomto božském domě je Káli středem, nejvyšší učitelkou. Je prakti, proctreatrix, příroda, ničitelka a stvořitelka. Nikoli, ona ještě něčím větším a hlubším pro ty, kteří mají oči, aby viděli. Je Univerzální Matkou, „mojí Matkou“ jak by řekl Rámakrišna, všemohoucí, která sebe odhaluje svým dětem pod rozličnými aspekty a božskými vtěleními, viditelným Bohem, která vede vyvolené do neviditelna, a pokud ji to potěší, odstraní poslední stopu ega stvořených bytostí a spojí je do vědomého absolutna, nerozlišeného Božství. Její milostí „se konečné ego ztrácí v bezmezném Já – átman – brahma“.

Ráni Rásmani věnovala mnoho peněz na stavbu chrámové zahrady a další prostředky na slavnost jejího vysvěcení, které proběhlo 31. května 1855.

Šrí Rámakrišna – od teď budeme nazývat Gadádharma tímto známým jménem – přišel do chrámu se svým starším bratrem Rámakumárem, který byl jmenován knězem chrámu Káli. Šrí Rámakrišna zpočátku neschvaloval, že Rámakumár pracuje pro šúdru Rásmani. Příklad jejich ortodoxního otce byl ještě živý v Rámakrišnově mysli. Měl námitky proti pojídání vařených obětí chrámu, protože v souladu s ortodoxním hinduistickým zvykem je, že jídlo může být obětováno pouze v domě bráhmana. Ale posvátná atmosféra chrámového místa, samota okolního lesa, láskyplná péče jeho bratra, respekt, který mu prokazovala Ráni Rásmani a Mathur Bábu, živoucí přítomnost bohyně Káli v chrámu a především blízkost posvátné Gangy, kterou Šrí Rámakrišna vždy držel v nejvyšší vážnosti, překonaly postupně jeho nesouhlas a začal se cítit jako doma.

Bylo předurčeno, že období jeho příchodu do Dakšinesváru, ve věku šestnácti let, sehraje důležitou roli v Šrí Rámakrišnově životě. Hridaj, vzdálený synovec Šrí Rámakrišny, pocházející z Sihore, vesnice nedaleko od Kamarpukuru, byl jeho přítel z dětství. Chytrý, mimořádně energický, obdařený velkou duchapřítomností, se přestěhoval a jak uvidíme později, jako stín svého strýce byl vždy připraven mu pomoci, i za cenu obětování vlastního pohodlí. Bylo mu souzeno se stát němým svědkem mnoha duchovních zkušeností Šrí Rámakrišny a hlídačem jeho těla během bouřlivých dnů duchovní praxe. Hridaj přišel do Dakšinesváru a hledal zaměstnání, a Šrí Rámakrišna byl rád, že ho vidí.

Šrí Rámakrišna nedokázal odolat přesvědčování Mathur Bábu a nakonec vstoupil do chrámové služby pod podmínkou, že Hridaje požádají, aby mu pomáhal. Jeho prvním úkolem bylo zdobení ošacení a sochy Káli.

Jednoho dne kněz chrámu Radhákánty nešťastnou náhodou shodil sochu Krišny a ulomila se jedna noha. Učenci Ráni doporučili, aby instalovala novou sochu, neboť uctívání sochy se zlomeným údem bylo proti nařízení písem. Ráni ale měla ráda tuto sochu a zeptala na názor Šrí Rámakrišny. V zamyšleném rozpoložení řekl: „Toto řešení je směšné. Pokud by si zeť Ráni zlomil nohu, tak by ho odhodila a vzala si někoho místo něho? Nezajistila by mu spíše ošetření?“

Proč by v tomto případě neměla učinit totéž? Nechejte sochu opravit a uctívejte jako před tím.“ Bylo to jednoduché, přímé řešení a Ráni ho přijala. Šrí Rámakrišna sám opravil poškození. Kněz byl za svoji nedbalost odvolán, a na naléhavou žádost Mathura Báby přijal Šrí Rámakrišna úřad kněze v chrámu Radhákánta.

Šrí Rámakrišna jako kněz

Domek v Kamarpukuru, kde žil Rámakrišna.

Zrozený v ortodoxní bráhmanské rodině znal Šrí Rámakrišna bohoslužebné formality, ceremoniály a rituály. Nespočetní bohové a bohyně hinduistického náboženství jsou lidskými aspekty nepopsatelného a nepochopitelného ducha v pojetí konečné lidské mysli. Chápu a oceňují lidskou lásku a emoce, pomáhají lidem, aby si uvědomili své světské a duchovní ideály, a hlavně umožní člověku dosáhnout osvobození z bídy fenomenálního života. Zdroj světla, inteligence, moudrost a síla samotné jednoty, ze které pochází naplnění tužeb. Přesto dokud je člověk vázán lidskými omezeními nedokáže uctívat Boha bez pomoci lidské podoby. Musí použít lidské symboly. Proto hinduismus požaduje od ctitelů, aby nahlíželi na Boha jako na ideálního otce, ideální matku, ideálního manžela, ideálního syna, nebo ideálního přítele. Ale pojmenovatelné vede nakonec k Nepojmenovatelnému, forma k Bestvarému, slovo k Tichu, emoce k pokojnému uskutečnění Míru v Bytí-Poznání-Blaženosti absolutna. Bohové postupně splynou s jediným Bohem. Ale dokud není dosaženo realizace, nemůže ctitel vyloučit lidského činitele ze svého uctívání. Proto je Božstvo koupáno a odíváno a zdobeno. Krmí ho a ukládají ke spánku. Je usmiřováno chvalozpěvy, písněmi a modlitbami. A existují vhodné ceremoniály spojené se všemi těmito funkcemi. Například aby zajistil kněz vnější čistotu, koupe se sám ve svčence vodě a obléká si posvěcené oblečení. Očišťuje svou mysl a smyslové orgány vhodnými

meditacemi. Posiluje bohoslužebné místo proti zlým silám kresbou kruhů ohně a vody kolem. Probouzí různá duchovní centra v těle a vyvolává nejvyššího ducha ve svém srdci. Potom přenáší nejvyššího ducha na sochu nebo obraz před sebou a uctívá ho, vzhledem k tomu, to není již hlína nebo kámen, ale ztělesnění ducha, pulzující životem a vědomím. Po uctívání nejvyššího ducha ho povolává zpět z jeho znázornění do jeho pravé svatyně v srdci kněze. Opravdový ctitel zná absurdnost uctívání transcendentální skutečnosti v hmotných předmětech – šatech, té skutečnosti, která prostupuje celým vesmírem a věčností, umístěný na podstavci nemůže být omezen prostorem, jeho krmení, toho, který je netělesný a nehmotný, zpívání před ním, jehož slávu se marně pokouší popsat hudba sfér. Ale pomocí těchto ceremoniálů usiluje ctitel, aby se dostal nakonec za ceremoniály a rituály, formy a jména, slova a chválu a uskutečnil Boha jako Všepronikající Vědomí.

Hinduističtí kněží jsou důkladně seznámeni s obřady uctívání, ale jen málo z nich si uvědomuje jejich skrytý smysl. Pohybují mechanicky rukami a nohama poslušni litery písem a opakují svaté mantry jako papoušci. Ale od samého začátku byl tento vnitřní smysl ceremoniálů odhalen Šrí Rámakrišnovi. Když seděl tváří k soše, odehrála se podivná proměna v jeho mysli. V průběhu předepsaných obřadů zjistil, že se ve skutečnosti nachází obklopen zdi ohnivé ochrany, chránící místo uctívání před neduchovnými vibracemi, nebo pociťoval výstup mystické kundalíní různými tělesnými centry. Vzrušení v jeho obličeji, jeho hluboké ponoření a intenzivní atmosféra chrámu ohromila každého, kdo ho viděl uctívat Božstvo.

Rámakumár chtěl naučit Šrí Rámakrišnu složité obřady k uctívání Káli. Aby se někdo mohl stát knězem Káli musel podstoupit speciální formu zasvěcení od kvalifikovaného gurua a pro Šrí Rámakrišnu byl vyhledán vhodný bráhman. Ale dříve, než proslovil bráhman svatá slova do ucha Šrí Rámakrišny byl zaplaven emocí, hlasitě vykřikl a upadl do hluboké koncentrace.

Mathur požádal Šrí Rámakrišnu aby převzal bohoslužby v chrámu Káli. Mladý kněz se vmlouval na svou nezpůsobnost a neznalost svatých písem. Mathur trval na tom, že zbožnost a opravdovost více než nahrazuje všechny nedostatky formálních vědomostí a přiměje Božskou Matku projevit se pomocí sochy. Nakonec Šrí Rámakrišna podlehl Mathurovým prosbám. Stal se knězem Káli.

V roce 1856 Rámakumár vydechl naposledy. Šrí Rámakrišna byl už svědkem více než jedné smrti v rodině. Uvědomil si, jak nestálý je pozemský život. Čím více byl přesvědčen o pomíjející povaze pozemských záležitostí, tím více toužil po realizaci Boha, pramene nesmrtelnosti.

První vize Káli

Vskutku brzo objevil, jakou podivnou bohyni si vybral ke službě. Postupně se zaplétal do pavučiny Její všepronikající přítomnosti. Ti, co ji neznají si Ji představují jako ničitelku: ale on Ji objevil jako vlídnou, všechny milující Matku. Její krk je obtočen girlandou z hlav a její pás opaskem z lidských paží a dvě z jejich rukou drží zbraně smrti, její oči metají záblesky ohně; ale, kupodivu Rámakrišna pociťoval v Její dechu dotek něžné lásky a viděl v Ní sémě nesmrtelnosti. Stojí na prsou manžela Šivy; to je proto, že je šakti, síla neoddělitelná od absolutna. Je obklopena šakaly a dalšími nesvatými zvířaty, obyvateli kremačnických míst. Ale není nejzazší skutečnost nad svatostí a nesvatostí? Zdá se, že se potácí okouzlena vínem. Ale kdo by mohl stvořit tento šílený svět, pokud by nebyl pod vlivem božské opilosti? Je nejvyšším symbolem všech přírodních sil, syntézou protikladů, nejzazším božstvím v podobě ženy. Nyní se stala Rámakrišnovou jedinou realitou a svět se stal nehmotným stínem. Vylil svou duši do Jejího uctívání. Stála před ním jako otevřený vchod do svatyně nevýslovné reality.

Uctívání v chrámu zintenzívnilo Šrí Rámakrišnovu touhu po živoucí vizi Matky vesmíru. Začal trávit čas v meditaci a ve skutečnosti se nezaměstnával chrámovými bohoslužbami; na tento účel si zvolil velmi osamělé místo. Hluboká džungle, naplněná podrostem a pichlavými rostlinami, ležící na sever od chrámu. Kdysi byla využívána jako hřbitov a lidé se jí vyhýbali dokonce i ve dne z obavy před duchy (strašidly). Zde Šrí Rámakrišna trávil celou noc v meditaci, do své místnosti se vracel jen ráno s oteklýma očima jakoby z přemíry pláče. Při meditaci odkládal šaty a svou bráhmanskou nit. Jednou to vysvětloval Hridajovi: „Nevíš, že když člověk myslí na Boha měl by se zbavit všech vazeb? Od samého narození máme osm pout nenávisť, studu, rodokmenu, pýchy z dobrého chování, obav, tajnůstkářství, kasty a zármutku. Posvátná nit mi připomíná, že jsem bráhma, a proto více než všichni ostatní. Při volání Matky musí člověk odložit všechny takovéto myšlenky.“ Hridaj si myslel, že jeho strýc začíná bláznit.

Jak se prohlubovala jeho láska k Bohu, začínal zapomínat na bohoslužebné formality a upouštět od nich. Sedě před sochou mohl strávit hodiny zpěvem zbožných písní významných ctitelů Matky, jako jsou Kamalákánta a Rámprasád. Tyto rapsodické písně popisující přímé vize Boha jenom zesilovaly Šrí Rámakrišnovu touhu. Pociťoval bolest dítěte odloučeného od matky. Někdy v mukách třel tváří o zem a plakal tak hořce, že se lidé domnívali, že přišel o svou pozemskou matku a cítil s jeho zármutkem. Někdy, ve chvílích skepse volal: „Jsi skutečná Matko nebo je to pouze fikce? Pouhá poezie bez jakékoli skutečnosti? Pokud existuješ, proč Tě nevidím, je náboženství pouhý klam a výplod lidské fantazie?“ Někdy seděl na modlitebním koberci dvě hodiny jako nehybná socha. Začal se chovat nenormálně, většinou si neuvědomoval svět. Málem přestal jíst a přestal úplně spát.

Ale nemusel čekat příliš dlouho. Takto popsal svou první vizi Matky: „Cítil jsem, že moje srdce je ždímano jako mokrý ručník. Přemohla mně velká nervozita a obavy, že není mým údělem uskutečnit Ji v tomto životě. Nedokázal jsem nadále snášet odloučení od Ní. Zdálo se mi, že nemá cenu dále žít. Náhle můj pohled padl na meč, který byl v chrámu Matky. Rozhodl jsem

se, že skončuji se životem. Když jsem jako šílenec vyskočil a zmocnil se ho, náhle se objevila požehnaná Matka. Budovy a jejich součásti, chrám a vše ostatní zmizelo, nezůstalo po nich ani stopy a místo nich jsem viděl neomezený, nekonečný Oceán vědomí. Kam oko dohlédlo jsem mohl pozorovat zářivé vlny, které se na mně šíleně řítily ze všech stran, s hrozivým hlukem a chystaly se mně pohltit! Popadal jsem dech. Ten útok mně dostal a zhroutil jsem se v bezvědomí. Nevěděl jsem, co se děje ve vnějším světě, ale ve mně byl stabilní proud nezkalené blaženosti, zcela nový a pociťoval jsem přítomnost Božské Matky“. Když jsem nabyl vědomí světa, bylo mé první slovo „Matka“.

Opilý Bohem

Přesto byla to pouze předzvěst intenzivních zážitků, které měly teprve přijít. První záblesk Božské Matky zvýšil jeho horlivost k dosažení nepřetržité vize. Chtěl Ji vidět v meditaci a s otevřenými očima. Ale Matka si s ním začala škádlivě hrát na schovávanou, což posílilo jeho radost i utrpení. Hořce plakal během chvílí odloučení od Ní, vstupoval do vytržení a nalézal Ji stojící před ním, usmívající se, mluvící, utěšující, pobízející ho, aby byl dobré mysli a poučující ho. V tomto období duchovní praxe měl mnoho neobvyklých zážitků. Když se posadil k meditaci, slyšel podivné cvakající zvuky v kloubech nohou, jako by je někdo zamykal, jeden po druhém, to vedlo k nehybnosti; a na závěr meditace opět slyšel stejné zvuky odemykání a umožňující mu opět pohyb. Viděl záblesky jisker jako hejno much létat před očima, nebo oceán hluboké mlhy kolem sebe, se svítivými vlnami roztaveného stříbra. A zase z moře průsvitné mlhy spatřoval vynořovat se Matku, nejdříve Její nohy, potom pas, tělo, tvář a hlavu, nakonec celou postavu; cítil Její dech a slyšel Její hlas. Když uctíval v chrámu, a byl v povzneseném stavu zůstával nehybný jako kámen, někdy se téměř zhroutil z nadměrných emocí. Mnoho jeho činů v rozporu s tradicemi, se zdálo lidem být svatokrádeží. Mohl vzít květinu, dotýkat se s ní vlastní hlavou, těla a nohou a potom ji nabízel Bohyni. Nebo jako opilec vrávoral kolem trůnu Matky, dotýkal se Její brady a projevoval k Ní sympatie, zpíval, hovořil, žertoval, smál se a tancoval. Nebo vzal trochu jídla z talíře a přidržoval ho u Jejich úst, a prosil, aby Ho snědla a nebyl spokojený, dokud nebyl přesvědčen, že opravdu jedla. Po Matce se v noci uložil ke spánku, ze své místnosti Ji slyšel, jak stoupá do horního patra chrámu lehkými kroky šťastné dívky, náramky na nohou Ji cinkaly. Potom Ji objevil v postoji s rozpuštěnými vlasy, její černou siluetu proti noční obloze, při pohledu na Gangu nebo ve vzdálených světlech Kalkaty.

Pochopitelně ho chrámoví úředníci brali jako blázna. Jeho svěštětí příznivci ho dovedli ke zkušeným lékařům, ale žádný lék nedokázal vyléčit jeho chorobu. Častokrát sám pochyboval o svém duševním zdraví. Protože proplouval nepovoleným oceánem bez pozemského průvodce, který by mu ukazoval cestu. Jeho jediným bezpečným útočištěm byla sama Božská Matka. K ní se modlil: „Nevím, co se to děje. Neznám mantry a písma. Nauč mně Matko, jak Tě mám uskutečnit. Kdo jiný mi může pomoci? Zda nejsi mým jediným útočištěm a průvodcem?“ A udržování přítomnosti Matky ho nikdy nezklamalo v jeho úzkostech nebo pochybnostech. Dokonce ti, kteří kritizovali jeho chování byli značně ovlivněni jeho čistotou, bezelstností, pravdivostí, integritou a svatostí. Pociťovali v jeho přítomnosti povznášející vliv.

Říká se, že samádhi neboli vytržení pouze pootevře duchovní sféru. Šrí Rámakrišna pociťoval neuhastitelnou touhu těšit se z Boha různými způsoby a cestami. Pro své meditace si vytvořil místo v severní zalesněné části chrámové zahrady. S pomocí Hridaje tam zasadil pět posvátných stromů. Místo známé jako Pančavati se stalo scénou mnoha jeho vizí.

Jak se jeho duchovní rozpoložení prohlubovalo, stále více pociťoval sama sebe jako dítě Božské Matky. Učil se cele odevzdávat Její vůli a nechat Ji, aby mu ukazovala cestu.

Neustále se modlil: „Ó Matko, hledám útočiště u Tebe. Nauč mě, co mám dělat a co říkat. Tvoje vůle je svrchovaná a pro dobro Tvých dětí. Spoj moji vůli s Tvou a učiň mne Tvým nástrojem.“

Jeho vize se prohlubovaly a byly intimnější. Nemusel dlouho meditovat, aby spatřil Božskou Matku. Dokonce při podržení si vědomí vnějšího světa Ji mohl vidět stejně hmatatelně jako chrámy, stromy, řeku a lidi kolem sebe.

Při jedné příležitosti Mathur Babu tajně vstoupil do chrámu a sledoval bohoslužbu. Byl hluboce dojat zbožností a upřímností mladého kněze. Uvědomil si, že Šrí Rámakrišna proměnil kamennou sochu na živoucí Bohyni.

Šrí Rámakrišna jednou krmil kočku jídlem, které mělo být nabídnuto Káli. To bylo příliš pro správce chrámové zahrady, který se považoval za zodpovědného za řádný průběh bohoslužby. Nahlásil šílené chování Šrí Rámakrišny Mathur Babovi.

Šrí Rámakrišna popisoval tuto příhodu: „Božská Matka mi odhalila v chrámu Káli, že je to Ona, co se stala vším. Ukázala mi, že vše je plné vědomí. Socha byla vědomí, oltář byl vědomí, nádoby na vodu byly vědomí, práh byl vědomí, mramorová podlaha byla vědomí – vše bylo Vědomí. Nacházel jsem se uvnitř místnosti nasáklé jakoby blažeností, blažeností Boha. Uviděl jsem hříšného člověka před chrámem Káli, ale i v něm jsem viděl vibrovat sílu Božské Matky. Proto jsem nakrmil kočku jídlem, které má být nabídnuto Božské Matce. Jasně jsem vnímal, že vše bylo Božskou Matkou – dokonce i kočka. Manažér chrámové zahrady napsal Mathur Babovi, že jsem krmil kočku obětinami určenými Božské Matce. Ale Mathur Babu dokázal nahlédnout do stavu mé mysli a manažerovi odpověděl: „Nechejte ho dělat, cokoli chce. Nesmíte mu nic říkat.“

Jedno z obtížných onemocnění, kterými v té době Šrí Rámakrišna trpěl byl pálivý pocit v těle a byl vyléčen podivnou vizí. Během bohoslužby v chrámu sledujícím příkazy písem si představil „hříšníka“ v sobě a zničení tohoto „hříšníka“. Jednoho dne meditoval v Pančavati, když uviděl, že z něho vychází černý muž s červenými očima vrávorající jako opilec. Zanedlouho z něho vyšla další osoba jasného vzezření, v okrovém rouchu sannjásina a držela v ruce trojzubec. Napadla tu první a zabila ji trojzubcem. Potom byl Šrí Rámakrišna bez bolesti.

Asi v této době začal uctívat Boha přijímáním postoje sluhy ke svému pánovi. Napodoboval způsoby Hanumána⁵, opičího vojvodu z Rámájany, ideálního sluhu Rámy a tradiční model této skromné formy zbožnosti. Když meditoval o Hanumanovi, o jeho pohybech a způsobu života, začal se podobat opici. Jeho oči zneklidněly. Žil z plodů a hlíz. Kolem pasu měl zavázanou látku a část svěřenou v podobě ocasu, místo chůze skákal z místa na místo. A

⁵ Hanumán – známá postava indického eposu Rámájana. Se svou opičí družinou podporoval Rámu ve válce proti Rávanovi. Pro své magické síly byl také znám pod jménem Jógáčára. Nejznámější je asi jeho heroický čin, když jedním skokem přeletěl úžinu mezi dnešní Indií a Cejlone. Pro bhaktu symbolizuje Hanumán postavení dásja (bháva), služebníka vůči pánu.

zakrátko byl požehnan vizí Síty, božské chotě Rámy, která vstoupila do jeho těla a zmizela v něm se slovy: „Odkazuji ti svůj úsměv“.

Mathur měl víru v upřímnost horlivosti Šrí Rámakrišny, ale nyní začal pochybovat o jeho duševním zdraví. Sledoval ho, jak skáče kolem jako opice. Jednou, když Ráni Rásmani naslouchala zpěvu Šrí Rámakrišny v chrámu se mladý kněz neočekávaně otočil a dal jí facku. Patrně při poslechu jeho písně ve skutečnosti uvažovala o soudním procesu. Přijala trest, jako kdyby ji ho uložila Božská Matka, ale Mathur byl zoufalý. Prosil Šrí Rámakrišnu, aby udržoval své city pod kontrolou a dbal na společenské konvence. Argumentoval, že sám Bůh následuje zákony. Bůh třeba nikdy nepřipustí, aby rostly na jednu stonku květy dvou barev. Druhého dne Šrí Rámakrišna Mathur Babovi daroval ibišek se dvěma květy na jednom stonku, jeden červený a druhý bílý.

Mathur a Ráni Rásmani začali částečně připisovat duševní onemocnění Šrí Rámakrišny jeho dodržování přísné zdrženlivosti. Domnívali se, že přirozený způsob života by uvolnil napětí jeho nervů a zosnovali plán se dvěma ženami špatné pověsti. Ale jakmile ženy vstoupili do jeho pokoje, Šrí Rámakrišna v nich spatřil projev Božské Matky vesmíru a upadl do samádhi pronášeje Její jméno.

Haladhári

V roce 1858 přišel do Dakšínéšvaru bratranec Šrí Rámakrišny, jménem Haladhári, který tam měl zůstat asi osm let. Kvůli nevalnému zdraví Šrí Rámakrišny Mathur Haladháriho jmenoval do úřadu kněze v chrámu Káli. Měl komplikovanou povahu, byl zběhlý v liteře písem, ale sotva chápal jejich ducha. Miloval účast na puntičkářských teologických diskuzích a podle své učenosti přistupoval k posuzování Šrí Rámakrišny. Jako ortodoxní bráhman zcela nesouhlasil s neortodoxními činy bratrance, ale nezaujala ho čistota života Šrí Rámakrišny, extatická láska k Bohu a prahnutí po realizaci.

Jednou rozrušil Šrí Rámakrišnu sdělením, že Bůh pro lidské myšlení není pochopitelný. Šrí Rámakrišna popsal významné chvíle pochybností, když se ptal, zda ho jeho vize skutečně nepomýlily: „S pláčem jsem se modlil k Matce: Máš to srdce mně takto podvádět, protože jsem blázen? A z jeho očí proudily slzy. Brzy poté jsem viděl z podlahy vystupovat spoustu mlhy, která naplnila prostor přede mnou. Uprostřed ní se objevila tvář se splývavým vousem, klidná, velmi výrazná a poctivá. Dívala se stále na mě a slavnostně prohlásila – Zůstaň v bhávamukta⁶, na prahu relativního vědomí. Třikrát to opakovala a potom pozvolna zmizela v mlze, která se rozpustila. Tato vize mně uklidnila.“

Zkreslená práva o špatném zdraví Šrí Rámakrišny, lhostejnosti k světskému způsobu života a různých neobvyklých aktivitách dorazila do Kámárpukuru a naplnila srdce jeho matky obavami. Po jejich opakovaných žádostech se vrátil do své vesnice, aby „změnil vzduch“. Ale jeho přátelé z dětství už ho nezajímali. Božská horečka ho strávila. Trávil velkou část dne a noci meditací na jednom z kremačních míst. Toto místo mu připomínalo nestálost lidského těla, lidských nadějí a úspěchů. Také mu připomínalo Káli, bohyni zániku.

⁶ bhávamukha (bhávamukha), vznešený stav duchovní zkušenosti, v němž vědomí adepta prodlévá na hranici mezi absolutnem a relativnem. Zde může meditovat jak o brahma, jež nemá žádné vlastnosti, tak se účastnit běhu světa jevů, který však chápe pouze jako projev absolutna. Vyjádřeno technicky, vědomí duchovního adepta se pohybuje mezi ádžňáčkrou a sahasráračkrou. (Lexikon východní moudrosti)

Manželství a co následovalo

Ale po několika měsících se jeho zdraví zlepšilo a obnovil do jisté míry přirozenou chuť do života. Šťastná matka ho povzbuzovala, aby pomýšlel na to, že je čas uspořádat sňatek. Bylo mu nyní 23 let. Manželka by ho přivedla zpátky na zem. A byla ráda, když syn přivítal její návrh. Viděla v tom možná Boží zásah.

Pětiletá holčička Saradámáni žila v sousední vesnici Džajrámbáti. Dokonce i v tomto věku se modlila k Bohu, což vytvářelo její neposkvrněný charakter vonící jak bílá tuberóza⁷. Při pohledu na měsíc řekla: „Ó Bože dokonce i na měsíci jsou tmavé skvrny. Učiň můj charakter neposkvrněný.“ Ta byla vybrána jako nevěsta pro Šrí Rámakrišnu.

Obřad uzavření manželství byl náležitě proveden. Takové brzké manželství je Indii něco jako zasnoubení, sňatek je dokonán, když dívka dospěje do puberty. Ale v tomto případě zůstalo manželství navždy nenaplněné. Šrí Rámakrišna žil v Kámárpukuru asi rok a půl a poté se vrátil do Dakšíněšvaru.

Sotva překročil práh chrámu Káli, ocitl se znovu ve víru. Jeho šílenství se znovu objevilo desetkrát silněji. Stejně meditace a modlitby, stejná vytržení, stejný pocit pálení, stejný pláč, stejná nespavost, stejná lhostejnost k tělu a k vnějšímu světu, stejná božská opilost. Podrobil se novým disciplínám, aby vykořenil chamtivost a chtíč, dvě velké překážky duchovního postupu. V jedné ruce držel rupii a v druhé kousek hlíny, uvažoval, jakou mají ve srovnání hodnotu pro uskutečnění Boha a shledal, že jsou stejně bezcenné a odhodil je se shodnou lhostejností do Gangy. Na ženy nahlížel jako na manifestaci Božské Matky. Nikdy, ani ve snu nepocítil popudy chťiče. A aby vykořenil z mysli představu nadřazenosti kasty, uklízel dům vydědence svými dlouhými a zanedbanými vlasy. Když seděl v meditaci, ptáci sedaly na jeho hlavě a klovaly potravu v jeho vlasech. Hadi se plazily přes jeho tělo a nevěděl o okolí. Spánek ho úplně opustil. Ve dne v noci se před ním míhaly vize. Viděl sannjásina, který dříve zabil „hříšníka“ v něm, opět vycházejícího z jeho těla, hrozil mu trojzubcem a rozkazoval mu, aby se soustředil na Boha. Nebo stejný sannjásin navštěvoval vzdálená místa cestou světla a přinášel mu zprávy o tom, co se tam děje. Šrí Rámakrišna později říkával, že v případě pokročilých stoupců se sama mysl stává guruem, žije a pohybuje se jako vtělená bytost.

Ráni Rásmani, zakladatelka chrámové zahrady zemřela v roce 1861. Po její smrti se jediným vykonavatelem majetku stal její zeť Mathur. Ustanovil sebe a své zdroje k dispozici Šrí Rámakrišny a začal se starat o jeho fyzické pohodlí. Šrí Rámakrišna později o něm mluvil jako o jednom z pěti „dodavatelů“ jmenovaných Božskou Matkou. Kdykoli se se v jeho mysli objevilo nějaké přání, Mathur ho bez váhání splnil.

⁷ tuberóza, známá též jako nocovka, noční hyacint nebo bělokvět. Silně vonící rostlina.

Bráhmani

V této době přišla do Dakšinėšvaru bráhmanka, která sehrála důležitou roli v duchovním vývoji Šrí Rámakrišny. Narodila se na východě Bengálska, byla zběhlá v tantrických a višnuistických metodách uctívání. Bylo jí málo přes padesát, byla hezká, oblečená v oranžovém rouchu mnišky. Jediný její majetek bylo několik knih a dvojí oblečení.

Šrí Rámakrišna přivítal návštěvnici s velkou úctou, popsal ji své zkušenosti a vize a sdělil ji, že se lidé domnívají, že jsou to příznaky šílenství. Pozorně ho vyslechla a odpověděla mu: „Můj synu, každý na tomto světě je šílený. Někteří šílí po penězích, jiní po hmotném zajištění, někteří pro jméno a slávu, a ty šílíš po Bohu. Ujistila ho, že prochází téměř neznámými duchovními zkušenostmi popsanými v písmech jako mahábháva, nejvznešenější extáze božské lásky. Pověděla mu, že tato extrémní exaltace byla popsána jako seznam devatenácti fyzických příznaků včetně ronění slz, třesení těla, husí kůže, pocení a pocitů pálení. Bhaktická písma zaznamenala pouze dva případy této zkušenosti, totiž Šrí Rádhu a Šrí Čaitanju.

Velmi brzy se mezi nimi vytvořil něžný vztah, hleděla na něho jako na dětského Krišnu a on na ni jako na matku. Den po dni sledovala jeho vytržení během kirtanů⁸ a meditací, jeho samádhi, jeho šílené toužení., a rozpoznala v něm sílu k přenosu duchovna na ostatní. Došla k závěru, že takové věci nejsou možné u obyčejného ctitele, dokonce ani u vysoce rozvinutého člověka. Pouze boží vtělení je schopno takových duchovních projevů. Veřejně prohlásila, že Šrí Rámakrišna je stejně jako Šrí Čaitanja boží vtělení.

Když Šrí Rámakrišna řekl Mathurovi, co o něm Bráhmani prohlásila, zakroutil pochybovačně hlavou. Nebyl ochotný přijmout ho jako boží vtělení, avatara srovnatelného s Rámou, Krišnou, Buddhou a Čaitanjou, ačkoli připouštěl mimořádnou duchovnost Šrí Rámakrišny. Načež Bráhmani Mathura požádala, aby uspořádal poradou učenců, kteří by s ní měli tuto záležitost projednat. S návrhem souhlasil a setkání bylo uspořádáno. Mělo se konat v Natmandiru před chrámem Káli.

Pozváni byli dva tehdejší slavní učenci: Vaisnavčaran, vůdce višnuistické společnosti a Gauri. První přicestoval Vaišnavčaran s proslulou společností učenců a stoupenců. Bráhmani jako hrdá matka před ním veřejně oznámila svůj názor a podpořilo ho citacemi z písem. Ačkoli učenci diskutovali o hlubokých teologických otázkách, Šrí Rámakrišna seděl uprostřed naprosto lhostejný ke všemu okolnímu dění, jako dítě ponořené do svých myšlenek, někdy se usmíval, občas žvýkal špetku koření ze sáčku, nebo opakovaně poštuchoval Vaišnavčarana: „Podívejte, někdy pociťuji také toto“. Za chvíli Vaišnavčaran povstal, aby deklaroval celkový souhlas s Bráhmani. Uznal, že Šrí Rámakrišna nepochybně prožil mahábháva, a že je to jisté znamení vzácného projevu Boha v člověku. Lidé zde shromáždění, zejména vedení chrámové

⁸ kirtana – společná recitace, zpěv či tanec k počtě Boha; má též významné místo v bhaktijóze, neboť stupňuje bhaktovy city a vede jej tak na cestě k Bohu. (Lexikon východní moudrosti)

zahrady oněměli. Šrí Rámakrišna řekl Mathurovi, jako malý chlapec: „Pouze fantazie, i on to říká! Dobře, jsem po tom všem rád, že to není nemoc!“

Když o několik dní později dorazil učenec Gauri, konalo se další setkání a on souhlasil s názorem Bráhmani a Vaišnavčarana. Na Vaišnavčaranův postřeh, že je Šrí Rámakrišna avatarem Gaurí řekl: „To je všechno, co o vás řekl? Pak řekl příliš málo. Jsem plně přesvědčen o tom, že jste zdrojem duchovní moci, jen malý zlomek z ní čas od času sestupuje na zemi v podobě vtělení.“

„Ach!“, řekl Šrí Rámakrišna s úsměvem, „zdá se, že jste v tomto přelicitoval Vaišnavčarana. Co jste ve mně objevil, že máte takový názor?“

Gaurí odpověděl: „Cítím to ve svém srdci a mám písmo na své straně. Jsem připraven to dokázat každému, kdo mně k tomu vyzve.“

„Dobře,“ řekl Šrí Rámakrišna, toto tvrdíš, ale věř mi, já o tom nic nevím.“

Tudíž tento den byl bláznivý kněz verdiktem významných učenců prohlášen za božskou inkarnaci. Jeho vize nebyly důsledkem přehřátého mozku, měly precedent v duchovních dějinách. A jak toto vyhlášení ovlivnilo samotného Šrí Rámakrišnu? Zůstal prostým dítětem Matky, kterým byl od prvního dne svého života. O několik let později, když o něm dva z jeho světských žáků hovořili jako o božském vtělení a doneslo se to k němu, řekl s nádechem sarkasmu: „Myslíte, že takto stoupne moje sláva? Jeden z nich je hercem v divadle a druhý lékařem. Co vědí o inkarnacích? Proč mne před lety učenci jako Gauri a Vaišnavčaran prohlásili za avatara. Byli to velcí učenci a věděli, co říkají. Ale nijak to neovlivnilo moji mysl.“

Šrí Rámakrišna byl celý život žákem. Často svým stoupencům citoval toto přísloví: „Přátelé, čím déle žiji, tím více se učím“. Když pominulo vzrušení vyvolané vyhlášením Bráhmani, přijal úkol praktikovat duchovní disciplíny v souladu s tradičními metodami stanovenými v tantrických a višnuistických písmech. Až dosud sledoval svůj duchovní ideál podle podnětů vlastní mysli a srdce. Nyní přijal Bráhmani jako gurua a vykročil po tradičních cestách.

Tantra

Podle tantry je konečnou realitou *čít* neboli vědomí, které je totožné se *sat* neboli bytím a *ánandou* neboli blažeností. Tato nejzazší realita je satčítánanda, existence–poznání–absolutní blaženost, která se identická s realitou zvěstovanou védami. A člověk je totožný s touto realitou, ale pod vlivem máji neboli iluze, zapomněl svou pravou přirozenost. Bere za skutečný pouze zdánlivý svět subjektu a objektu a tato chyba je příčinou jeho otroctví a utrpení. Cílem duchovní disciplíny je znovuobjevení své skutečné identity s duchovní realitou.

K dosažení tohoto cíle předepisuje védánta přísnou negativní metodu rozlišování a odříkání, která může být prováděna pouze několika málo jedinci obdařenými ostrou inteligencí a neotřesitelnou silou vůle. Ale tantra bere v úvahu přirozenou slabost lidských bytostí, jejich nízké touhy a lásku ke hmotě. Kombinuje filozofii s rituály, meditaci s obřady, odříkání s potěšením. Základním úmyslem je postupně vytrénovat aspiranta k meditaci o totožnosti s Nejzazším.

Průměrný člověk si chce užívat hmotné předměty světa. Tantra mu nabízí potěšení z nich, ale zároveň odhalení Boží přítomnosti. Předepsané mystické ceremoniály pomalu zduchovňují smyslové objekty a smyslová přitažlivost je transformována na lásku k Bohu. Takže velká „pouta“ se změni na „osvoboditele“. Samotný jed, který zabíjí se promění na elixír života. Vnější odříkání není nezbytné. Znamená to, že cílem tantry je sublimovat bhógu neboli požitek na jógu, neboli spojení s vědomím. Protože podle této filozofie není svět se všemi svými projevy ničím jiným, nežli zábavou Šivy a Šakti, absolutna a nevyzpytatelné síly...

Tyto tantrické disciplíny jsou odstupňovány tak, aby vyhovovaly aspirantům všech stupňů. Cvičení jsou předepsána pro lidi s postojem „animálním“, „heroickým“ a „božským“. Některé z rituálů vyžadují přítomnost příslušníků opačného pohlaví. Zde se uchazeč učí dívat se na ženy jako na ztělesnění bohyně Káli, Matky vesmíru. Samotným základem tantry je Mateřství Boha a oslavování ženy. Každou část ženského těla je třeba považovat za vtělené Božství. Ale obřady jsou extrémně nebezpečné. Pomoc kvalifikovaného gurua je naprosto nezbytná. Neopatrný žák může ztratit svůj opěrný bod a upadnout do propasti mravní zkaženosti.

Podle tantry je Šakti aktivní tvořivá síla vesmíru. Šiva – absolutno je víceméně pasivní princip. A dále – Šakti je neoddělitelná od Šivy stejně jako moc ohně spálit od ohně samotného. Šakti, tvořivá síla má vesmír ve svém lůně, a proto je Božskou Matkou. Všechny ženy jsou jejím symbolem. Káli je jednou z jejich rozličných podob. Meditace na Káli – tvořivou sílu je ústřední disciplínou tantry. Během meditace aspirant nejprve pozoruje sebe jako jednotného s absolutnem a potom, že se z tohoto neosobního vědomí vynořují dvě entity, totiž vlastní Já a živoucí podoba Bohyně. Poté promítá Bohyni do hmotného zobrazení před sebou a uctívá ji jako Božskou Matku.

Šrí Rámakrišna na sebe vzal úkol praktikování tantrických disciplín a na výzvu Božské Matky přijal Bráhmani jako gurua. Prováděl hluboké a delikátní ceremonie v Pančávati pod

banyánovým⁹ stromem v severním výběžku chrámového komplexu. Praktikoval všechny disciplíny hlavních 64 tantrických knih a nikdy mu netrvalo déle než tři dny, aby v každé z nich dosáhl slibovaného výsledku. Po dodržení několika přípravných ceremoniálů byl zaplaven neobyčejnou božskou horlivostí a vstoupil do samádhi, kde jeho mysl prodlévala ve vytržení. Zlo pro něho přestalo existovat. Slovo „světský“ pro něho ztratilo význam. Celý svět a vše na něm se mu jevilo jako líla, hra Šivy a Šakti. Všude spatřoval moc a krásu Matky, celý svět, živý i neživý se mu jevil jakoby prostoupený čit – vědomím a ánanda – blažeností.

Ve vizi uviděl nejzazší příčinu vesmíru jako obrovský světelný trojúhelník dávající vzniknout v každém okamžiku nekonečnému množství světů. Slyšel anáhatašabda – velký zvuk ÓM, jehož pouhou ozvěnou jsou nesčíslné zvuky vesmíru. Získal osm nadpřirozených sil jógy, které činí člověka téměř všemohoucím, a tyto odmítl jako bezcenné vzhledem k Duchu. Měl vizi božské máji, nevyzpytatelné božské síly, kterou je vesmír stvořen a udržován a do níž je nakonec absorbován. V této vizi spatřil ženu mimořádně krásnou, která se právě stala matkou, vynořila se z Gangy a pomalu se blížila k Pančavati. Za chvíli porodila dítě a začala ho něžně ošetřovat. O chvíli později na sebe vzala strašlivý aspekt, zmocnila se dítěte a hrozivými čelistmi ho rozdrtila. Spolkla ho a opět vstoupila do vod Gangy.

Ale nejvýznamnější zkušeností tohoto období bylo probuzení kundaliní šakti – hadí síly. Vlastně viděl sílu zpočátku ležet spící na spodu páteře, pak se probudila a stoupala podél mystického kanálu sušumna a skrz jejich šest center neboli lotosů do sahasháry – tisícíplátečného lotosu na vrchu hlavy. Dále zjistil, že jak kundaliní stoupala různé lotosy rozkvétaly. A tento jev byl doprovázen vizí a vytržením. Později popsal svým učedníkům různý pohyb kundaliní: jako ryba, jako pták, jako opice atd. Probuzení kundaliní je začátkem duchovního vědomí a její spojení s Šivou v sahasháře, končící v samádhi, je dovršením tantrických disciplín.

V této době mu bylo ukázáno, že v krátké době bude hodně žáků usilovat o jeho vedení.

⁹ v originále bel-tree, s překladem si nejsem jist.

Višnuistické disciplíny

Po dokončení tantrické sádhany následoval Šrí Rámakrišna Bráhmani v disciplínách višnuismu. Višnuisté uctívají Višnu – „všepronikajícího“, nejvyššího boha, který je také známý jako Hari nebo Nárájana¹⁰. Dvě z rozličných vtělení Višnu, které mají nejvíce stoupců, jsou Ráma a Krišna.

Višnuismus je výhradně bhaktické náboženství. Bhakti je intenzivní láska k Bohu, oddanost Jemu samému, je o povaze blaženosti a poskytuje milujícímu nesmrtelnost a osvobození. Bůh nemůže být podle višnuismu realizován pomocí logiky nebo usuzování, bez bhakti jsou všechna pokání, askeze a obřady marné. Člověk nedokáže Boha uskutečnit sám vlastním úsilím. K vizi Boha je naprosto nezbytná Jeho milost, a tato milost je pociťována čistým srdcem. Mysl se očišťuje prostřednictvím bhakti. Čistá mysl pak zůstává navždy ponořená ve vytržení božské vize. To je kultivace této božské lásky, která je hlavním zájmem višnuistického náboženství.

Jsou tři druhy metodické oddanosti (zbožnosti): tamasická, radžasická a sattvická. Pokud člověk, který projevuje oddanost Bohu je ovládán zlomyslností, arogancí, žárlivostí nebo hněvem, potom je jeho oddanost (zbožnost) tamasická, protože je ovlivněna tamasem, kvalitou setrvačnosti. Pokud člověk uctívá Boha z touhy po slávě a bohatství nebo z nějakých jiných světských ambic, pak je jeho oddanost radžasická, protože je ovlivněna radžasem, kvalitou činnosti. Ale když člověk miluje Boha bez jakékoli myšlenky na hmotný zisk, když vykonává své povinnosti, aby se zalíbil samému Bohu a udržuje ke všem stvořeným bytostem přátelský postoj, pak se jeho oddanost nazývá sattvická, protože je ovlivněna sattvou, kvalitou harmonie. Ale nejvyšší oddanost (zbožnost) přesahuje tři guny neboli vlastnosti, je spontánním, nepřerušovaným sklonem mysli k Bohu, vnitřní duši všech bytostí; a srdce skutečného oddaného vytryskne, jakmile uslyší Boží jméno nebo zmínku o božských vlastnostech. Oddaný, posedlý touto láskou by nepřijal nebeské štěstí, pokud by mu bylo nabídnuto. Jeho jedinou touhou je milovat Boha za všech okolností – v radosti i bolesti, v životě i ve smrti, ve cti i zneuctění, v blahobytu i při nepřízni osudu.

Bhakti má dva stupně. První je známý jako vaidhi-bhakti neboli láska k Bohu definovaná písmý. Pro oddaného tohoto stupně jsou předepsána pravidelná a metodická uctívání (bohoslužby), chvalozpěvy, modlitby, opakování božího jména a opěvování jeho slávy. Tato nižší bhakti během času dozraje do pará-bhakti neboli nejvyšší oddanosti, také známé jako préma – nejintenzivnější podoby božské lásky. Božská láska je sama o sobě cílem. Existuje potenciálně

¹⁰ Nárájana – dosl.: nára: „lidský, patří k člověku (k prvnímu či také božskému člověku)“; ájana: „cesta“. Nárájana označuje božské, jež kráčí lidskou cestou, tj. projevuje se v člověku. Termín Nárájana se vyskytuje zejména v souvislosti s Višnuem, který se často objevuje v některé ze svých pozemských podob (avatára). Označuje však i boha obecně. Indičtí sádhuvé a světci se mezi sebou zdraví slovy: ÓM NAMÓNÁRÁJANAJA („ÓM, buď pozdraven bůh v člověku“). (Lexikon východní moudrosti)

ve všech lidských srdcích, ale v případě spoutaných bytostí je nesprávně zaměřena na pozemské objekty.

Aby pomohl rozvoji lásky ctitele k Bohu, višnuismus Boha polidšťuje. Boha můžete považovat za svého rodiče, mistra, přítele, dítě, manžela nebo milence, každý z těchto vztahů představuje zintenzivnění lásky. Tyto bháva neboli postoje k Bohu, jsou známé jako šánta, dásja, sakhja, vátsalja a madhura. Védští ršiové (mudrcové), Hanumán, pasácci Vrndávanu, Ráмова matka Kausalja a Rádhika, Krišnova milenka – představené v tomto pořadí, jsou nejdokonalejšími příklady těchto forem. Vzestupem boží milosti jsou postupně zapomínány a ctitel si uvědomuje stále důvěrnější božské spojení. Nakonec na sebe hledí jako na paní svého miláčka a žádná umělá bariéra ho neodděluje od jeho ideálu. Žádný sociální nebo morální závazek nemůže jeho stoupajícího ducha vázat k zemi. Zažívá dokonalé spojení s Božstvím. Na rozdíl od védántistů, kteří usilují o překročení všech nejrůznějších vztahů subjekt-objekt, si stoupenec višnuistické metody přeje uchovat jak svou vlastní individualitu, tak osobnost Boha. Pro něho není Bůh nepostižitelným absolutnem, ale purušóttama – Nejvyšší osoba.

Při praktikování disciplíny madhur-bháva nahlíží na sebe mužský žák často jako na ženu, aby vytvořil nejintenzivnější formu lásky k Šrí Krišnovi, jedinému purušovi neboli muži ve vesmíru. Tento předpoklad postoje opačného pohlaví má hluboký psychologický význam. Jedná se o to, že běžný zážitek této ideje může být kultivován do té míry, že každá jiná myšlenka je intenzivně vypuzena z mysli. Tato zvláštnost myšlení může být využita k podrobení nižších tužeb a k rozvoji duchovního charakteru. Tak tedy myšlenka, která je základem všech mužských tužeb a vášní je přesvědčivě spojena s mužským tělem. Pokud si dokáže naočkovat důkladně myšlenku, že je ženou, může se zbavit tužeb vlastních mužskému tělu. A dále, myšlenka, že je ženou může postupně vytvořit cestu vyšší myšlenky, totiž že není ani mužem, ani ženou, ale neosobním duchem. Pouze neosobní duch se může těšit se společenství s neosobním Bohem. Proto je nejvyšší uskutečnění višnuismu blízké transcendentální zkušenosti védántistů.

Krásné vyjádření višnuistického uctívání Boha láskou se nachází ve Vrndávanu v epizodě Bhágavaty. Gópí neboli mlékačky Vrndávanu hleděly na šestiletého Krišnu jako na miláčka. Nehledaly žádný osobní prospěch nebo štěstí z této lásky. Odevzdaly Krišnovi svá těla, myšlení a duše. Ze všech gópí byla Rádika neboli Rádhá pro intenzivní lásku Krišnovi nejbližší. Projevovala mahá-bháva a byla sjednocena se svým milovaným. Toto spojení pomocí smyslného jazyka představuje nadmyslnou zkušenost.

Šrí Čaitanja (také známý jako Gauranga, Gora nebo Nimáj), narozený roku 1485 v Bengálsku a považovaný za Boží vtělení byl významným prorokem višnuistického náboženství. Čaitanja uznával opěvování Božího jména za nejúčinnější duchovní disciplínu pro období kali jogy.

Šrí Rámakrišna jako opičák Hanumán už uctíval Boha jako svého mistra. Pomocí této oddanosti Káli uctíval Boha jako svou matku. Teď převzal další vztahy předepsané višnuistickými písmi.

Ramlálá

Kolem roku 1864 přišel do Dakšinešváru višnuistický potulný mnich Džatádhári jehož božským ideálem byl Ráma. Stále sebou nosil malou kovovou sošku božstva, kterou nazýval roztomilým jménem Ramlálá, chlapec Ráma. Náklonností k této malé sošce projevoval něžnou lásku Kausaljí¹¹ ke jejímu božskému synovi – Rámovi. Jako důsledek celoživotní duchovní praxe skutečně našel v kovové sošce přítomnost svého ideálu. Ramlálá už pro něho nebyl soškou, ale živoucím Bohem. Věnoval se kojení Rámy, krmil ho, hrál si s ním, bral ho na procházku a ke koupeli. A zjistil, že soška reaguje na jeho lásku.

Šrí Rámakrišnu velmi zaujala jeho oddanost a požádal Džatádháriho, aby strávil několik dní v Dakšinešváru. Brzy se Ramlálá stal také jedním z nejoblíbenějších společníků Šrí Rámakrišny. Později popsal ostatním žákům, jak před ním soška elegantně tancuje, vyskočí mu na záda, je v jeho náručí, běhá se slunit na pole, trhá květiny z keřů a tropí vylomeniny jako rozpustilý chlapec. Vytryskl mezi nimi velmi něžný vztah a k Ramláláovi cítil lásku jako k matce.

Jednou Džatádhári požádal Rámakrišnu, aby sošku podržel a s pláčem ji řekl sbohem. Prohlásil, že Ramlálá splnil jeho nejvniternější modlitby a už nemá potřebu formálního uctívání. Za několik dní po této události byl Šrí Rámakrišna požehnan prostřednictvím Ramlály vizí Rámačandry¹², čímž si uvědomil (realizoval to), že Ráma Rámajany, syn Dašarathy, proniká celým vesmírem jako duch a vědomí; že On je jeho stvořitel, udržovatel a ničitel; a že v dalším aspektu je transcendentním brahma, bez formy, vlastností nebo jména.

Při uctívání Ramlály jako božského dítěte se Šrí Rámakrišnovo srdce naplnilo mateřskou něžností a začal na sebe nahlížet, jako na ženu. Jeho řeč a gesta se změnily. Chodil neomezeně s dámami z Mathurovy rodiny, které teď na něho pohlížely jako na příslušníka jejich pohlaví. V tomto období uctíval Božskou Matku jako společnice nebo služka.

¹¹ Kausaljá – Ráмова matka.

¹² Rámačandra též Ráma – sedmá inkarnace (avatára) boha Višnu, která se zjevila na zemi na konci třetajagy. Hinduistická tradice spatřuje Rámův přínos hlavně v tom, že rozvinul v člověku třetí gunu (sattva). Ráma a jeho manželka Sítá jsou uctíváni jako ideální pár. Rámův duchovní vývoj líčí Válmíki ve skladbě Jógavásištha. Především je však Ráma hlavní postavou velkého hrdinského eposu Rámájana, jehož autorství je rovněž připisováno Válmíkimu. - Ráma byl nejstarším synem krále Dašarathy z Ajódhje a jeho hlavní manželky jménem Kausaljá. Společně se třemi bratry navštívil dvůr krále Džanaky. Džanaka vlastnil veliký luk, který pocházel od samotného boha Šivy. Tomu, kdo by tento luk dokázal napnout, slíbil za manželku svou dceru Sítu. Ráma luk napnul, zlomil a oženil se s princeznou. Intrika Rámovy nevlastní matky Kaikéjí připravila Rámu o následnictví v Ajódhje a trůn získal mladší bratr Bharata. Během pobytu v lesích unesl Sítu král démonů Rávana a odvezl ji na ostrov Lanku. Ve válce, která se pak rozpoutala, bojoval na Rámově straně i opičí vojevůdce Hanumán. Ráma nakonec Lanku dobyl, zabil Rávana a Sítu osvobodil. Vrátil se do Ajódhje, kde se stal králem.

Ve spojení s božským milencem

Šrí Rámakrišna se nyní věnoval samotnému slézání nejnepřístupnějších a závratných výšek dualistického uctívání, totiž úplnému sjednocení s Šrí Krišnou jako milencem srdce. Nahlížel na sebe jako na jednu z gopí z Vrndávanu, šílených touhou po svém božském milenci. Požádal Mathura, aby mu opatřil ženské šaty a šperky. V tomto milostném pronásledování, zapomenul na jídlo i pití. Dnem i nocí hořce plakal. Touha se změnila na šílenou posedlost; pro božského Krišnu s ním začal hrát staré darebnosti, které Krišna prováděl z gopí. Škádli a dobíral si ho, občas se odhaloval, ale udržoval si jistý distanc. Šrí Rámakrišnova muka způsobila návrat starých fyzických symptomů: pálení, vytékání krve póry, uvolňování kloubů a zastavování fyziologických funkcí.

Višnuistická písma za účelem realizace Šrí Krišny radí uprosit Rádhu a získat si její milost. A tak mučený ctitel nyní k ní obrátil své modlitby. Zanedlouho se těšil z požehnané vize. Viděl a cítil postavu Rádhy mizející do jeho vlastního těla.

Později vyprávěl: „Není možné popsat nebeskou krásu a sladkost Rádhy. Její dokonalý zjev mi ukázal, že na sebe úplně zapomněla ve své vášnivé náklonnosti ke Krišnovi. Její pleť byla světle žlutá.“

Nyní sjednocený s Rádhou manifestoval velkou extatickou lásku mahá-bháva, která se plně projevila. Později Šrí Rámakrišna řekl: „Manifestace devatenácti druhů emocí člověka k Bohu se nazývá v bhaktických knihách mahá-bháva. Běžnému člověku zabere celý život, aby vyjádřil dokonce jediný z nich. Ale v tomto těle (to zn. v jeho) je kompletní projev všech devatenácti.“

Láska k Rádze je předzvěstí zářivé vize Šrí Krišny a Šrí Rámakrišna brzy tuto vizi zažil. Zjevila se mu okouzující podoba Krišny a splynula s ním. Stal se Krišnou, úplně zapomněl na svou vlastní individualitu i na svět, viděl Krišnu v sobě i ve vesmíru. Tak dosáhl naplnění uctívání osobního Boha. Napil se z pramene nesmrtelné blaženosti. Utrpení zmizelo z jeho srdce navždy. Realizoval amritu, nesmrtelnost mimo stíny smrti.

Jednou na verandě chrámu Radhákánta při poslechu recitace Bhágavaty¹³ upadl do božské nálady a viděl božskou podobu Krišny. Povšiml si světelných paprsků vycházejících z Krišnových lotosových nohou v podobě silného lana, které se dotýkalo Bhágavaty a potom jeho vlastní hrudi a spojovalo všechny tři – Boha, písmo a uctívajícího. „Po této vizi“, říkával, „jsem si uvědomil, že Bhagaván¹⁴, bhakta a bhágavata – Bůh, uctívající a písmo jsou ve skutečnosti jedno a totéž.“

¹³ Bhágavata (nejspíše Bhágavatapurána) – posvátné višnuistické písmo.

¹⁴ Bhagaván – „povznesený, svatý, vznešený“; jméno jímž se uctíváč obrací ke svému osobnímu bohu, jenž je všemocný, vševědoucí, moudrý, vznešený atd.

Vedánta

Bráhmani byla nadšenou učitelkou a užaslou divačkou Šrí Rámakrišny v jeho duchovním pokroku. Byla hrdá na úspěchy svého jedinečného žáka. Ale žaku samému nebylo dovoleno odpočívat, osud ho pobízel dopředu. Božská Matka mu nedovolovala žádný odklad, dokud za sebou nenechal celou říši duality s jejími vizemi, zkušenostmi a extatickými sny. Ale k novému výstupu by staří jemní průvodci nestačili. Bráhmani, na které závisel tři roky pozorovala únik syna k vedení mužsky silným učitelem, přísnějšího chování, drsného charakteru a mužného hlasu. Novým guruem byl potulný mnich, robustní Tótápurí, kterého se Šrí Rámakrišna naučil oslovovat laskavě jako Nangta „Nahý“, protože kvůli svému úplnému zřeknutí se všech pozemských věcí a sklonů, do toho zahrnul i nošení šatu.

Tótápurí byl pro Šrí Rámakrišnu poslem nové filozofie, nedualistické védantské filozofie, jejíž závěry zažil Tótápurí ve svém vlastním životě. Tento starobylý hinduistický systém označuje nejzazší existenci jako brahma, také popsané jako sat-čit-ánanda, existence-poznání-blaženost. Brahma je jediná skutečná existence. Není v něm čas, žádný prostor, žádná kauzalita, žádná rozmanitost. Ale díky Májí, jeho tajemné Síle, jsou stvořeny čas, prostor a kauzalita, a jedno se zdá být mnohým. Věčný duch se tak objevuje jako mnohost jedinců obdařených formou, a vystaveným podmínkám času. Nesmrtelný se stává obětí narození a smrti. Neměnný podstupuje změnu. Bezhrádná čistá duše, zhypnotizována vlastní Májou zažívá radosti nebe a bolesti pekla. Ale tyto zkušenosti založené na dualitě vztahu subjekt-objekt nejsou skutečné. Dokonce i vize osobního Boha je, v konečném důsledku vzato, jako iluzorní zážitek jiného objektu. Člověk tedy dosáhne osvobození tím, že pronikne závojem Májí a znovu nalezne svou celkovou identitu s brahma. Poznáním, že je jedno s Univerzálním duchem si uvědomí nepopsatelný mír. Pouze tehdy přesáhne fikci narození a smrti, pouze tehdy se stane nesmrtelným. A to je konečným cílem všech náboženství – probudit duši z hypnózy vlastní nevědomosti.

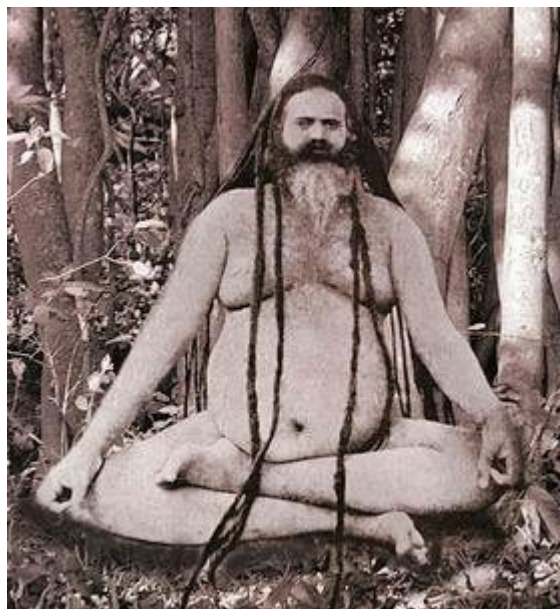
Cesta védantské disciplíny je cestou negace „neti“, na které je vážným rozhodnutím vše, co je neskutečné znegováno (popřeno) a vzdává se ho. Je to cesta džňány, poznání, přímá metoda realizace absolutna. Po popření všeho relativního, včetně samého rozlišujícího já, se spojuje aspirant s jednotou v blaženosti nirvikalpa samádhi, kde se subjekt i objekt rozpustí. Duše přesahuje oblast myšlení. Doména duality je překročena. Májá zůstane vzadu se všemi svými změnami a modifikacemi. Skutečný člověk převýší bludy tvoření, uchování a ničení. Lavina nepopsatelné blaženosti odstraní všechny relativní názory na bolest a potěšení, dobro a zlo. Zde v srdci září sláva věčného brahma, existence-poznání-blaženost. Poznávající, poznávání a poznané se rozpustí v oceánu jednotného věčného vědomí; láska, milující a milovaný splynou s neohraničeným oceánem nejvyššího štěstí; narození, růst a smrt zmizí v nekonečné existenci. Všechny pochybnosti a obavy jsou navždy potlačeny; kolísání mysli je zastaveno, impulsy minulých činů vyčerpány. Rozebrání vazníku tělesné schránky, ve které duše přebývala nespočetné věky, utišení těla, zklidnění mysli, utopení ega, sladká radost brahma tryská v tomto nadvědomém stavu. Prostor mizí do nicoty, čas je spolknut věčností a

příčinnost se stává snem o minulosti. Pouze existence. Ach! Kdo může popsat, co pak duše pociťuje ve svém společenství s Já?

Dokonce když člověk sestoupí z této závratné úrovně, je zbaven ideje „já“ a „moje“, nahlíží na tělo jako na pouhý stín, vnější obal duše. Nezabývá se minulostí, nepečuje o budoucnost a je mu lhostejná přítomnost. Nahlíží na všechno na světě stejným zrakem, není dotčen nekonečnými variacemi jevů, už nereaguje na radosti a bolesti. Zůstává nedotčený je-li – tedy jeho tělo – uctíváno nebo trýzněno zlými lidmi, protože si uvědomil, že je to jeden brahma, který se projevuje vším. Dopad takovéto zkušenosti devastuje tělo a mysl. Vědomí je spáleno nadměrným světlem. Ve védánských knihách se říká, že po zkušenosti nirvikalpa samádhi tělo odpadá jako uschlý list. Pouze ti, kteří se narodí se zvláštním posláním pro tento svět, se mohou vrátit z této úrovně do údolí obyčejného života. Žijí a pohybují se po světě ve prospěch lidstva. Jsou vybaveni nejvyšší duchovní mocí. A božská síla jimi prosvítá.

Tótápurí

Tótápurí přišel do daškinešvárské chrámové zahrady koncem roku 1864. Narodil se asi v Paňdžábu, byl v čele kláštera v této indické provincii a tvrdil, že vedl sedm set sannjásinů. Od raného mládí se cvičil v disciplínách advaita védánty, na svět nahlížel jako na iluzi. Bohové a bohyně dualistického uctívání pro něho byli pouhými fantaziemi zaslepené mysli. Modlitby, obřady, ceremoniály a rituály neměly nic společného s opravdovým náboženstvím a byl k nim naprosto lhostejný. Vlastním cvičením a nezlomnou silou vůle se osvobodil od smyslového lpění na věcech relativního vesmíru. Čtyřicet let praktikoval strohou disciplínu na břehu posvátné Narmady¹⁵ a nakonec realizoval identitu s absolutnem. Od té doby se potuloval po světě jako duše zbavená pout, lev bez klece. Oblečen bederní rouškou trávil dny pod baldachýnem oblohy stejně v bouři jako za slunečního svitu, své tělo živil hubenými almužnami. Navštívil ústí Gangy. Na zpáteční cestě podél břehu posvátné řeky, veden nevyzpytatelnou boží vůlí se zastavil v Dakšinešváru.

Tótápurí okamžitě zjistil, že Šrí Rámakrišna je připraven stát se studentem védánty a zeptal se ho, zda chce uvést do jejich tajemství. Se svolením Božské Matky Šrí Rámakrišna s návrhem souhlasil. Ale Tótápurí mu vysvětlil, že pouze sannjásin může přijmout nauku védánty. Šrí Rámakrišna souhlasil, že se vzdá světa, ale s podmínkou, že obřad jeho zasvěcení do mnišského řádu bude proveden v tajnosti, aby ušetřil city své staré matky, která žila s ním v Dakšinešváru.

Ve stanoveném čase, časně ráno, byl v Pančavati zapálen oheň. Tótápurí a Šrí Rámakrišna u něho seděli. Plamen dováděl na jejich tvářích. „Rámakrišna byl malý snědý člověk s krátkými vousy a nádhernýma očima, protáhlými, tmavými a naplněnými světlem, šikmo posazenými a lehce přivřenými, nikdy úplně otevřenými, ale napůl zavřenými a vidícími daleko, a to navenek, tak dovnitř. Otevřená ústa nad bílými zuby v okouzlujícím úsměvu, náhle laskavém a rozpustilém. Středně vysoký, štíhlý až hubený a neobyčejně jemný. Nervózní povaha, protože byl extrémně citlivý ke všem závanům radosti a zármutku, jak morálnímu, tak i fyzickému. Byl skutečně živým odrazem všeho toho, co se odehrávalo před zrcadlem jeho očí, oboustranným zrcadlem, obráceným dovnitř i navenek.“. Byli proti sobě jako růže a skála. Tótápurí byl hodně

¹⁵ Narmada je řeka v Indii na severozápadě Indického poloostrova. Je 1250 km dlouhá.

velký a silný, statný a nepoddajný jako dub. Jeho konstituce a mysl byly ze železa. Byl silným vůdcem lidí.

Před plápolajícím ohněm Šrí Rámakrišna vykonal obřady ničící vazby k příbuzným, přátelům, tělu, mysli, smyslovým orgánům, egu a celému světu. Poskakující plamen toto vše polykal a osvobozoval a očišťoval zasvěcovaného. Do ohně odložil posvátnou niť a chomáč vlasů, aby dokončil svůj rozchod s kastou, pohlavím a společností. Nakonec v ohni jako v posvátném svědkovi spálil své touhy po požitku zde i na onom světě. Pronesl posvátné mantry poskytující bezpečnost a neohroženost ke všem bytostem, které byly pouze projevy jeho vlastního já. Po skončení obřadu žák obdržel od svého gurua bederní roušku a okrové roucho, odznak svého nového života.

Učitel a žák se uchýlili do blízké meditační místnosti. Tótápurí začal Šrí Rámakrišnovi sdělovat velké pravdy védanty. „Brahma“, říkal, „je jediná skutečnost, stále čisté, osvícené, svobodné, za hranicemi času, prostoru a příčinnosti. I když je zdánlivě rozděleno jmény a formami nevyzpytatelné síly máji, která činí nemožné možným, brahma je skutečně jedno a nerozdělené. Když hledající splyne s blažeností samádhi, nevnímá čas a prostor nebo jméno a formu, následky máji. Cokoli je v okruhu působnosti máji je neskutečné. Vzdejte se toho. Zničte vězení jména a formy a vyběhněte z něho jako silný lev. Ponořte se hluboko v hledání Já a realizujte ho pomocí samádhi. Zjistíte, že svět jména a formy mizí do prázdnoty a maličké ego se rozpustí ve vědomí brahma. Uvědomíte si svou totožnost s brahma, existencí-poznáním-blažeností.“ Cituje upanišady, řekl Tótápurí: „Poznání, kterým vidíme nebo slyšíme nebo poznáváme druhé je mělké. Co je povrchní, je bezcenné a nikdy nemůže poskytnout skutečné štěstí. Ale poznání, kterým člověk nevidí a neslyší druhé, nepoznává je, které je nad dualitou, je důležité a jedině na základě takového poznání člověk dosáhne konečné blaženosti. Jak mohou mysl a smysly pochopit toho, který září v srdci všech jako věčný subjekt?“

Tótápurí požádal žáka, aby odtáhnul svou mysl od všech předmětů relativního světa, včetně bohů a bohyní a soustředil se na absolutno. Ale tento úkol nebyl snadný ani pro Šrí Rámakrišnu. Zjistil, že je nemožné pozvednout mysl nad Káli, božskou Matku vesmíru. „Po zasvěcení“ Šrí Rámakrišna jednou při popisu této události řekl: „Nangta mně začal učit různé závěry védanty a požádal mně, abych odtáhl mysl úplně ode všech objektů a ponořil se hluboko do átman. Navzdory všem pokusům jsem nedokázal naprosto přeletět říši jména a podoby a přenést svou mysl do nepodmíněného stavu. Nedělalo mi problém odtáhnout mysl od všech světských objektů. Ale zářící a příliš známá postava blažené Matky, ztělesnění esence čistého vědomí se přede mnou objevovala jako živoucí realita. Její kouzelný úsměv mi zabraňoval přejít do velkého ZA (na druhou stranu). Zkoušel jsem to stále znovu, ale vždy mi stála v cestě. V zoufalství jsem řekl Nangtovi: „Je to beznadějně. Nedokážu pozvednout svou mysl k nepodmíněnému stavu a dostat se tváří tvář s átmanem.“ On se rozčílil a ostře mi odpověděl: „Cože? Ty nemůžeš? Ale musíš.“ Rozhlédl se, našel kousek skla a vtlačil mi ho mezi obočí. „Soustřeď mysl na tento bod!“, zahřímal. Poté jsem s vážným rozhodnutím začal opět meditovat. Jakmile se přede mnou objevila laskavá podoba božské Matky, použil jsem

rozlišování jako meč a rozdělil jsem Ji ve dvě. Padla poslední bariéra. Můj duch se pojednou vznesl nad relativní úroveň a ztratil jsem se v samádhi.“

Šrí Rámakřišna zůstal tři dny zcela ponořen v samádhi. „Je to skutečně pravda?“, vykřikl Tótápurí úžasem. „Je možné, že on dosáhl za jediný den, co jsem dosahoval čtyřicet let vytrvalou praxí? Velkého Boha? To není nic menšího, než zázrak!“ S pomocí Tótápurího Šrí Rámakřišnova mysl nakonec sestoupila na relativní úroveň.

Tótápurí, mnich nejortodoxnějšího druhu, nezůstal nikdy na místě více než tři dny. Ale v Dakšínéšváru zůstal jedenáct měsíců. Také on se měl co učit.

Tótápurí neměl představu o zápasech obyčejných lidí v osidlech vášně a touhy. Udržoval celý život bezelstnost dítěte, vysmíval se představě lidí, svedených ze správné cesty smysly. Byl přesvědčený, že svět je mája a musí být pouze odsouzen, aby zmizel navždy. Jako rozený nedualista nevěřil v osobního Boha. Nevěřil v hrozivý aspekt Káli, natož v její aspekt laskavý. Hudba a zpěv Božího jména byly pro něho nesmysly. Zesměšňoval trávení času uctíváním osobního Boha.

Kálí a májá

Pančavati a chata, kde Rámakrišna prováděl sádhanu advaita védánty. Chalupa byla nahrazena cihlovou.

Naproti tomu Šrí Rámakrišna, i když si byl plně vědom, stejně jako jeho guru, že svět je iluzorní jev, namísto pohrdání májou, jako ortodoxní monista, uznával její moc v relativním životě. Celou dobu miloval a uctíval máju, vnímal v ní tajemný a majestátní výraz Božství. Pro něho byla májá samotným Bohem, protože vše je Bůh. Je to jedna z tváří brahma. To, co realizoval ve výškách transcendentních úrovní, také našel zde dole, všude kolem, pod tajemným oděvem názvů a forem. Tento oděv byl dokonale transparentním obalem, přes který rozpoznal slávu Božské imanence. Májá, mocný tkadlec oděvu, není nikdo jiný, než Kálí, Božská Matka. Je prvotní božskou energií, Šakti a nejde ji rozpoznat od nejvyššího brahma, stejně jako pálení od ohně. Projektuje svět a opět se stahuje. Přede ho jako pavouk svou síť. Je Matkou vesmíru, totožná s brahma védánty, átmanem jógy. Jako věčný zákonodárce vytváří a ruší zákony. Jejím řízením karma přináší své plody. Chytá lidi do pasti iluzí a zase je osvobozuje z otroctví pohledem svých vlídných očí. Je nejvyšší paní kosmické hry a vše živé i neživé tančí podle její vůle. Dokonce i ti, kteří realizují absolutno v nirvikalpa samádhi jsou pod její pravomocí, pokud stále žijí na relativní úrovni.

Takže si Šrí Rámakrišna po nirvikalpa samádhi uvědomil máju v úplně nové roli. Vzájící aspekt Káli zmizel před jeho vizí. Nadále již nezatemňovala jeho pochopení. Svět se stal skvělou manifestací božské Matky. Májá se stala brahma. Transcendentní proniklo imanentním. Šrí Rámakrišna objevil, že májá funguje v relativním světě dvěma způsoby, a označil je takto: „avidjá-májá“ a „vidjá-májá“. Avidjá májá představuje temné síly stvoření: smyslové touhy, zlé vášně, nenasytlost, chtíč, krutost atd. Udržuje řád světa na nižších úrovních. Je zodpovědná za kolo lidských zrození a úmrtí. Musí být přemožena a zdoána. Ale vidjá-májá je vyšší silou stvoření: duchovní ctnosti, kvality osvícení, laskavost, čistota, láska, oddanost. Vidjá-májá pozvedá člověka na vyšší úroveň vědomí. S pomocí vidjá-májá se žák zbaví avidjá-máji. Pak se stává májátita, oproštěným od máji. Dva aspekty máji jsou dvěma silami stvoření, dvěma silami Káli, a ona stojí za oběma. Je jako zářící slunce přinášející život a zářící skrze mraky rozdílných barev a tvarů, vykouzlující báječné podoby na modrém podzimním nebi.

Božská Matka žádala Šrí Rámakrišnu, aby se neztrácel v beztvarem absolutnu, ale zůstal v bháva-mukha, na prahu relativního vědomí, na hranici mezi absolutnem a relativním. Měl se udržovat v „šestém centru“ tantry, odkud mohl spatřovat slávu sedmého, ale i božské projevy kundaliní ve spodních centrech. Jemně oscilovat tam a zpět přes dělicí čáru. Extatickou oddanost k Božské Matce střídat s klidnou absorpcí v oceánu absolutní jednoty. Tak překlenul propast mezi osobními i neosobními, imanentními i transcendentními aspekty skutečnosti. Jde o jedinečnou zkušenost v zaznamenané historii duchovního světa.

Tótápurího lekce

Tótápurí se musel od Šrí Rámakrišny naučit význam Kálí, významné skutečnosti relativního světa a máji, její nepopsatelné moci.

Jednou, když guru a jeho žák byli zapojeni do živé diskuze o védántě, přišel zahradní zaměstnanec chrámu a vzal si kus žhavého uhlí z posvátného ohně, který planul před velkým asketou. Chtěl si zapálit tabák. Tótápurí se rozhněval a chtěl toho člověka bít. Šrí Rámakrišna se prohýbal smíchy. „To je ale škody“, volal. „Vysvětlil jste mi skutečnost brahma a neskutečnost světa, přesto jste se právě teď zapomněl, a chystáte se bít tohoto člověka v záchvatu vášně. Moc máji je skutečně nevyzpytatelná!“ Tótápurí byl vyveden z míry.

V tomto čase Tótápurí náhle ulehl s těžkou úplavicí. Kvůli této nešťastné nemoci zjistil, že nedokáže meditovat. Jedné noci se bolest stala mučivou. Nedokázal se již soustředit na brahma. Tělo mu stálo v cestě. Rozzlobilo ho to. Jako svobodný duch se vůbec o tělo nestaral. Rozhodl se, že se utopí v Ganze. Vstoupil do řeky. A hle! Přešel na druhý břeh. V Ganze nebylo dost vody. Zastavil se ohromený na druhém břehu a díval se přes řeku. Stromy, chrámy, domy tvořily siluety proti obloze. Náhle v jednom oslnivém momentu spatřil na všech stranách přítomnost Božské Matky. Byla ve všem, byla vším. Byla vodou, byla zemí. Byla tělem, byla myslí. Byla bolestí, byla útěchou. Byla poznáním, byla nevědomostí. Byla životem, byla smrtí. Je vším, co kdokoli vidí, slyší nebo si představuje. Mění ano na ne, a ne na ano. Bez její milosti nemůže žádná vtělená bytost dosáhnout její sféry. Člověk nemá žádnou svobodnou vůli. Nemůže svobodně zemřít. Přesto však sídlí za tělem a myslí ve svém transcendentálním absolutním aspektu. Je brahma, kterého Tótápurí uctíval celý svůj život.

Tótápurí se vrátil do Dakšínéšvaru a strávil zbytek noci meditací o Božské Matce. Ráno šel do chrámu Kálí s Šrí Rámakrišnou a sklonil se před zobrazením Matky. Nyní si uvědomil, proč strávil v Dakšínéšvaru jedenáct měsíců. Dal sbohem svému žákovi a pokračoval osvícený na své cestě.

Šrí Rámakrišna později popsal význam Tótápurího lekce. „Když myslím na nejvyšší existenci jako na neaktivní – ani tvořící, ani zachovávající, ani ničící – nazývám ho brahma nebo puruša, neosobní Bůh. Když na něho myslím jako aktivního – tvořícího, uchovávajícího a ničícího – nazývám ho šakti nebo májá nebo prakrti, osobní Bůh. Ale jejich rozlišení neznamena rozdíl. Osobní a neosobní je totéž jako mléko a jeho bělost, diamant a jeho lesk, had a jeho kroucení. Nejde si představit jedno bez druhého. Božská Matka a brahma jsou jedno.“

Po odchodu Tótápurího zůstal Šrí Rámakrišna šest měsíců ve stavu absolutní totožnosti s brahma. Vyprávěl: „Šest měsíců bez přerušení jsem zůstal v tomto stavu, ze kterého se žádný běžný člověk nedokáže vrátit; zpravidla po třech týdnech tělo odpadne jako uschlý list. Nevěděl jsem, zda je noc nebo den. Mouchy mi lezly do úst a nosních dírek jako u mrtvoly, ale já jsem je nevnímal. Moje vlasy se slepily špínou.“

Jeho tělo přežilo díky laskavé péči mnicha, který byl náhodou v té době v Dakšinéšvaru a který nějakým způsobem pochopil, že musí být Šrí Rámakrišnovo tělo zachováno pro dobro lidstva. Zkoušel různé prostředky, dokonce i fyzické násilí, aby přivolal prchající duši zpět do vězení těla a během výsledných prchavých momentů vědomí vtlačil několik soust jídla do Šrí Rámakrišnova hrdla. V té době Šrí Rámakrišna obdržel povel od Božské Matky, aby zůstal na prahu relativního vědomí. Brzy poté byl postižen vážnou úplavicí. Bolest ho mučila ve dne i v noci a jeho mysl postupně klesla na fyzickou úroveň.

Společnost svatých lidí a ctitelů

Od této chvíle začal Šrí Rámakrišna vyhledávat společnost ctitelů (žáků) a svatých lidí. Prošel bouří a stresem duchovních disciplín a vizí. Nyní si uvědomil vnitřní klid a vystupoval jako normální člověk. Ale nedokázal snést společnost světských lidí nebo poslouchat jejich řeči. Naštěstí posvátná atmosféra Dakšínéšvaru a osvícenost Mathury přitahovala mnichy a svaté lidi ze všech částí země. Sádhuové¹⁶ všech denominací – monisté a dualisté, višnuisté a védantisté, šaktové a věřící v Rámu se zde shromažďovali stále více. Asketové a vizionáři vyhledávali rady Šrí Rámakrišny. Višnuisté přišli během jeho višnuistické sádhy a tantrikové, když vykonával disciplíny tantry. Po odchodu Tótápurího začali přicházet védantisté. V pokoji Šrí Rámakrišny, kde ležel s úplavicí, se védantisté zabývali diskuzemi o písmu; zapomínaje na své fyzické utrpení řešil jejich pochybnosti doporučováním svých přímých vlastních zkušeností. Mnozí návštěvníci byli opravdoví duchovní lidé, neviditelné pilíře hinduismu, a jejich duchovní život byl urychlen v nemalé míře mudrcem z Dakšínéšvaru. Šrí Rámakrišna se zase od nich naučil historiky o způsobech a chování svatých lidí, které následně vyprávěl svým oddaným a učedníkům. Na jeho žádost mu Mathura poskytl velké zásoby potravin, oblečení atd., aby se rozdělovaly mezi potulné mnichy.

Šrí Rámakrišna nestudoval knihy, přesto měl encyklopedické znalosti náboženství a náboženských filozofií. Získal je při svých kontaktech s nespočetnými světci a učiteli. Měl jedinečnou schopnost asimilace; pomocí meditace učinil toto poznání součástí své bytosti. Jednou, když se ho žák zeptal na zdroj jeho zdánlivě nevyčerpatelných vědomostí, odpověděl: „Nečetl jsem, ale učil jsem se nasloucháním. Ze znalostí jsem vytvořil věnec, který nosím na krku a nabízím ho jako oběť k nohám Matky.“

Šrí Rámakrišna říkával, že když květina kvete, včely současně přilétají pro med. Nyní začalo mnoho lidí navštěvovat Dakšínéšvar, aby uspokojili svůj duchovní hlad. Oddaný vyznavač a aspirant se stal mistrem. Gauri, významný učenec, který jako jeden z prvních veřejně oznámil, že je Šrí Rámakrišna vtělením Boha, navštívil mistra v roce 1870 a s požehnáním mistra se vzdal světa. Nárájan Šástri, další významný učenec, který ovládal šest systémů hinduistické filozofie a byl mu nabídnut mahárádžou Džaipuru lukrativní post, se setkal s mistrem a rozpoznal v něm člověka, který v životě realizoval ty ideály, se kterými se on setkával pouze v knihách. Šrí Rámakrišna zasvětil Nárájana Šástri po jeho naléhavé žádosti do života sannjásina. Pandit Padmaločan, soudní znalec Maharády z Burwanu, dobře známý pro své stipendium v systémech filozofie védanta i njána, přijal mistra jako vtělení Boha. Krišnakišore, védantský učenec se stal jeho oddaným stoupencem. A přišel Višvanáth Upádhjája, který se měl stát oblíbeným žákem; Šrí Rámakrišna ho vždy nazýval „kapitánem“. Byl vysokým důstojníkem krále Nepálu a získal titul plukovníka jako uznání svých zásluh. Učedník filozofie Gíty, Bhágavaty a védanty každodenně uctíval s velkou oddaností své vyvolené božstvo. „Přečetl

¹⁶ sádhu – odvozeno od sádha – „dosáhnout cíle“; světec, často mnich, který chce dosáhnout splynutí s bohem a odřekl se proto světa.

jsem védy a ostatní písma,“ říkal. „Také jsem se setkal s mnoha mnichy a oddanými na různých místech, ale v přítomnosti Šrí Rámakrišny se naplnila moje duchovní touha, zdá se mi být ztělesněním pravd písem.“

Poznání brahma v nirvikalpa samádhi přesvědčilo Šrí Rámakrišnu, že bohové různých náboženství jsou různými pochopeními absolutna a že konečná realita nemůže být vyjádřena lidským jazykem. Pochopil, že všechna náboženství vedou své oddané odlišnými cestami k jednomu cíli. Dychtil prozkoumat některá z cizích náboženství, jejich pochopení znamenalo faktickou zkušenost.

Islám

Na konci roku 1866 začal praktikovat disciplínu islámu. Pod vedením muslimského gura se pustil do nové sádhany. Oblékl se jako muslim a opakoval jméno Alláha.

Jeho modlitby získaly podobu islámské zbožnosti. Zapomenul na hinduistické bohy a bohyně – dokonce i Káli – a vzdal se navštěvování chrámů. Ubytoval se mimo chrámovou čtvrť. Po třech dnech měl vizi zářivé postavy, možná Mohammeda. Tato postava se k němu zlehka přibližovala, a nakonec zmizela v Šrí Rámakrišnovi. Tak realizoval muslimského Boha. Odtud vstoupil do spojení s brahma. Mohutná řeka islámu ho také dovedla zpátky do oceánu absolutna.

Křesťanství

O osm let později, někdy v listopadu 1874, se Šrí Rámakrišny zmocnila neodolatelná touha dozvědět se pravdu o křesťanském náboženství. Začal naslouchat čtení z Bible od Šambhu Čarana Malika, džentlmena z Kalkaty a mistrova stoupence. Šrí Rámakrišna byl fascinován životem a učením Ježíše. Jednoho dne seděl v salonu zahradního domku Džadu Malika v Dakšínéšvaru, když se jeho oči zaměřily na malbu Madonny a dítěte. Upřeně ji pozoroval a byl postupně zaplaven božskou emocí. Postavy z obrazu ožily a světelné paprsky, které z nich vycházely vstoupily do jeho duše. Účinek této zkušenosti byl silnější než vize Mohameda. Zděšeně vykřikl: „Ó Matko! Co mně to děláš?“ A prolomením hranice víry a náboženství vstoupil do nové oblasti extáze. Kristus ovládl jeho duši. Po tři dny nevstoupil do chrámu Káli. Čtvrtý den odpoledne při procházce v Pančavati spatřil, že k němu přichází osoba s nádhernými velkými očima, klidného vzhledu a světlé pleti. Když se před ním zastavil, zazněl v hlubinách duše Šrí Rámakrišny hlas: „Hledíš na Krista, který prolil krev svého srdce pro spásu lidstva, který utrpěl moře bolesti pro lásku k lidem. To je on, mistr jógy, který je věčně spojen s Bohem. To je Ježíš, vtělená láska.“ Syn člověka objal syna Božské Matky a spojil se s ním. Šrí Rámakrišna realizoval totožnost s Kristem, jako s Káli, Rámou, Hanumánem, Rádhou, Krišnou, brahma a Mohamedem. Mistr vstoupil do samádhi a důvěrně komunikoval s brahma s atributy. Tak zažil pravdu, že křesťanství je také cesta vedoucí k božskému vědomí. Až do posledního okamžiku svého života věřil, že Kristus byl vtělení Boha. Ale Kristus pro něho nebyl jediným vtělením, existovali další – například Buddha a Krišna.

Postoj k jiným náboženstvím

Šrí Rámakrišna přijal božství Buddha a poukazoval na podobnost jeho učení s učením upanišad. Prokazoval také velkou úctu k tírthankarům, kteří založili džinismus¹⁷ a deseti guruům sikhismu¹⁸. Ale nehovořil o nich jako o božských vtěleních. Nechal se slyšet, že guruové sikhismu byli reinkarnacemi krále Džanaky starověké Indie. Udržoval ve svém pokoji v Dakšinėšváru malou sošku tírthankary Mahávíry¹⁹ a obrázek Krista před kterými páčil ráno a večer kadidlo.

Takto Šrí Rámakrišna bez formálního zasvěcení do jejich doktrín realizoval ideály jiných náboženství, než je hinduismus. Nemusel následovat žádnou doktrínu. Všechny překážky byly odstraněny jeho naprostou láskou k Bohu. Stal se tak mistrem, který mohl s autoritou hovořit o myšlenkách a ideálech různých náboženství světa. „Praktikoval jsem“, říkal, „všechna náboženství – hinduismus, islám, křesťanství – a také jsem sledoval cesty různých hinduistických sekt. Zjistil jsem, že je to stejný Bůh, ke kterému všichni směřují své kroky, ačkoli různými cestami. Musíte jednou vyzkoušet všechny víry a projít všechny různé cesty. Kamkoli se podívám, vidím lidi hádající se ve jménu náboženství – hinduisty, brahmaisty, višnuisty a další. Ale nikdy neuvažují, že ten, který se nazývá Krišnou se nazývá také Šiva, a nese jméno původní energie, stejně tak Ježíše, Alláha, stejně tak Rámy s tisícer jmen. K jezeru vede několik schodišť. Na jednom nabírají hinduisté vodu do džbánů a nazývají ji „jal“, na druhém muslimové nabírají vodu do kožených vaků a nazývají ji „pání“. Třetí křesťané ji nazývají voda. Můžeme se domnívat, že to není „jal“, ale pouze „pání“ nebo „voda“? Je to směšné! Substance je jediná pod různými jmény a každý člověk usiluje o stejnou substanci; pouze klima, temperament a jméno vytváří rozdíly. Nechte každého člověka sledovat svou vlastní cestu. Pokud si upřímně a žhavě přeje poznat Boha, mír jemu! Jistě ho realizuje.“

V roce 1867 se Šrí Rámakrišna vrátil do Kamarpukuru, aby se zotavil z následků odříkání. Pokojný venkov, prostí a bezstarostní společníci z doby jeho chlapectví a čistý vzduch mu velmi pomohli. Vesničané byli šťastní, že se jim vrátil jejich hravý, otevřený, vtipný, dobrosrdečný a pravdomluvný Gadádhar, ačkoli si nemohli nevšimnout velkých změn, které se odehrály během let v Kalkatě. Jeho manželka Sáradá Devi, které bylo nyní čtrnáct let, zanedlouho přicestovala do Kamarpukuru. Její duchovní vývoj přesahoval značně její věk a dokázala okamžitě porozumět stavu svého manžela. Toužila dozvědět se od něho o Bohu a žít s ním jako

¹⁷ džinismus – odvozeno od Džina. Neortodoxní indické náboženství, které neuznává autoritu védů. Jeho tradice uvádí 24 učitelů – tírthankarů, nazývaných také džinové („vítězní“). Posledním učitelem a zároveň zakladatelem tohoto náboženství byl Mahávíra, současník Buddhův.

¹⁸ sikhismus – náboženství, které založil guru Nának (1469-1538); systém, který je pokusem o syntézu hinduismu a islámu. Sikhové neuznávají formální rituál a odřeknutí se světa považují za „zbabělý útěk“. Tvrdí, že oddanost bohu a láskyplná služba bližním je milá Brahmovi stejně jako Alláhovi. Neuznávají rozdíly mezi kastami. Věří však v evoluci, v zákon karmy a v učení o znovuzrození. Osvobození a splynutí s bohem je možné dosáhnout pouze vlastním úsilím. Sikhský pozdrav zní: Sat siri akal („Bůh je skutečný; pravda je věčná“). Svatou knihou sikhů je Ádigranth.

¹⁹ Mahávíra, též Mahávír – „velký hrdina“, přízvisko světce, zakladatele komunity džinistů. Žil v 6. – 5. stol. př. Kr. a tradice jej uvádí jako posledního v řadě velkých učitelů džinismu – tírthankarů.

jeho obsluha. Mistr ji přijal radostně jednak jako žákyni a jako svou duchovní společnici. S odkazem na zážitky těchto dní jednou vyprávěla: „Vždycky jsem cítila, jako kdyby byl v mém srdci umístěn džbán plný blaženosti. Ta radost byla nepopsatelná.“

Pouť

27. ledna 1868 se Mathur Babu vydal na pouť se skupinou 125 osob k posvátným místům severní Indie. Ve Vaidjanáthu v Biháru, když mistr spatřil obyvatele vesnice vyhublé na pouhé kostry chudobou a hladem, požádal svého bohatého patrona, aby lidi nasýtil a dal každému nějakou látku. Mathur zvýšené výdaje odmítl. Mistr hořce prohlásil, že do Benáresu nepůjde, ale zůstane tady s chudými a bude sdílet jejich utrpení. Opustil Mathura a posadil se mezi vesničany.

Mathur to musel vzdát. Při jiné příležitosti, o dva roky později, projevil Šrí Rámakrišna podobné pochopení pro chudé a potřebné. Doprovázel Mathura na prohlídce jednoho z jeho pozemků v době vybírání nájemného. Dva roky byly špatné sklizně a nájemci žili v extrémní chudobě. Mistr požádal Mathura, aby jim prominul nájemné, poskytl jim pomoc, a navíc hladové lidi dobře pohostil. Když Mathur reptal, mistr řekl: „Jste pouze správce Božské Matky. Oni jsou nájemci Matky. Musíte vydat Matčiny peníze. Když trpí, jak jim můžete odmítnout pomoc? Musíte jim pomáhat.“ Mathur musel zase ustoupit. Soucit Šrí Rámakrišny s chudými pocházel z jeho vnímání Boha ve všech stvořených bytostech. Jeho cítění nebylo humanistické nebo filantropické. Pro něho byla služba člověku totéž jako uctívání Boha.

Skupina vplula do svatého Benáresu²⁰ lodí do Ganze. Když oči Šrí Rámakrišny padly na toto Šivovo město, kde se po věky hromadila zbožnost a oddanost nespočetných uctívačů, viděl, že je ze zlata, jak praví písma. Byl viditelně dojatý. Během pobytu ve městě zacházel s každým kouskem země s maximálním respektem. Na Manikarniká Ghát (velké městské krematorium) skutečně uviděl Šivu s tělem pokrytým popelem a se zacuchanými žlutohnědými vlasy, který klidně přistupoval ke každé pohřební hranici a vdechoval do uší mrtvol mantru osvobození; a potom Božskou Matku odstraňující pouta mrtvých. Tak si uvědomil význam sdělení písem, že kdokoli umírá v Benáresu, dosahuje spásu díky milosti Šivy. Navštívil Svámi Trailangu²¹, oslavovaného mnicha, kterého později prohlásil za skutečného paramahansu, skutečný obraz Šivy.

²⁰ Benáres (Varanasi) – město v severoindickém státě Uttarpradéš), ležící na břehu řeky Gangy. Hlavní náboženské středisko Indie, nejsposvátnější ze sedmi posvátných měst hinduismu a džinismu. Důležitou roli hraje také v historii buddhismu. Buddha zde například (v nedalekém Sarnáthu) měl své první kázání – Roztočení kola dharmy, Šankara v Benáresu založil uctívání Šivy, jako oficiální sektu, atd.

²¹ Trailanga Swami (také Tailang Swami, Telang Swami) (1607 -1887) byl hinduistický jogín a mystik známý pro své duchovní síly, který žil v Varanasi (Benáres) v Indii. Je v Bengálsku legendární postavou, vypráví se o jeho jógických silách a dlouhověkosti. Podle některých zdrojů se Trailanga Swami dožil 280 let, ve Varanasi žil 1737 až 1887. Je ctiteli považován za vtělení Šivy. Šrí Rámakrišna ho nazýval „chodícím Šiva Varanasi“.

Šrí Rámakrišna navštívil Illáhábád na soutoku Gangy a Jamuny a poté pokračovali do Vrndávanu²² a Mathury²³, posvátné legendami, písněmi a dramaty o Krišnovi a Gópi. Tady měl mnohé vize a jeho srdce přetévalo božským dojetím. Plakal a řekl: „Ó Krišno! Všechno je tady jako za starých časů. Jenom ty chybíš.“ Navštívil významnou světici Gangamaji, považovanou višnuistickými ctiteli za inkarnaci důvěrné služby Rádhy. Bylo jí šedesát let a měla častá vytržení. Hovořila o Rámakrišnovi jako o vtělení Rádhy. Obtížně ho přemlouvali, aby ji opustil.

Na zpáteční cestě chtěl Mathur navštívit Gáju²⁴, ale Šrí Rámakrišna tam odmítl jít. Vzpomněl si na otcovu vizi v Gáji, před jeho narozením a cítil, že v chrámu Višna by se nastalo ponořil v Boha. Mathur ctící mistrovo přání se vrátil se skupinou do Kalkaty.

Z Vrndávanu si mistr přinesl několik hrstí prachu. Část ho rozhodil v Pančavati, zbytek zahrabal v malém domku, kde praktikoval meditaci. Prohlásil: „Teď je toto místo stejně posvátné jako Vrndávan“.

V roce 1870 mistr odcestoval na pouť do Nadiy²⁵, rodiště Šrí Čaitanji. Jak se loď, kterou pluli přiblížila k mělčině blízko Nadiy, měl Šrí Rámakrišna vizi „dvou bratrů“, Šrí Čaitanji a jeho druha Nitjánandy, „jasnou jako roztavené zlato“ a se svatozářemi, spěchající, aby ho přivítali z pozvednutýma rukama. „Tam přicházejí! Tam přicházejí!“ volal. Vstoupili do jeho těla a on se ponořil do hlubokého vytržení.

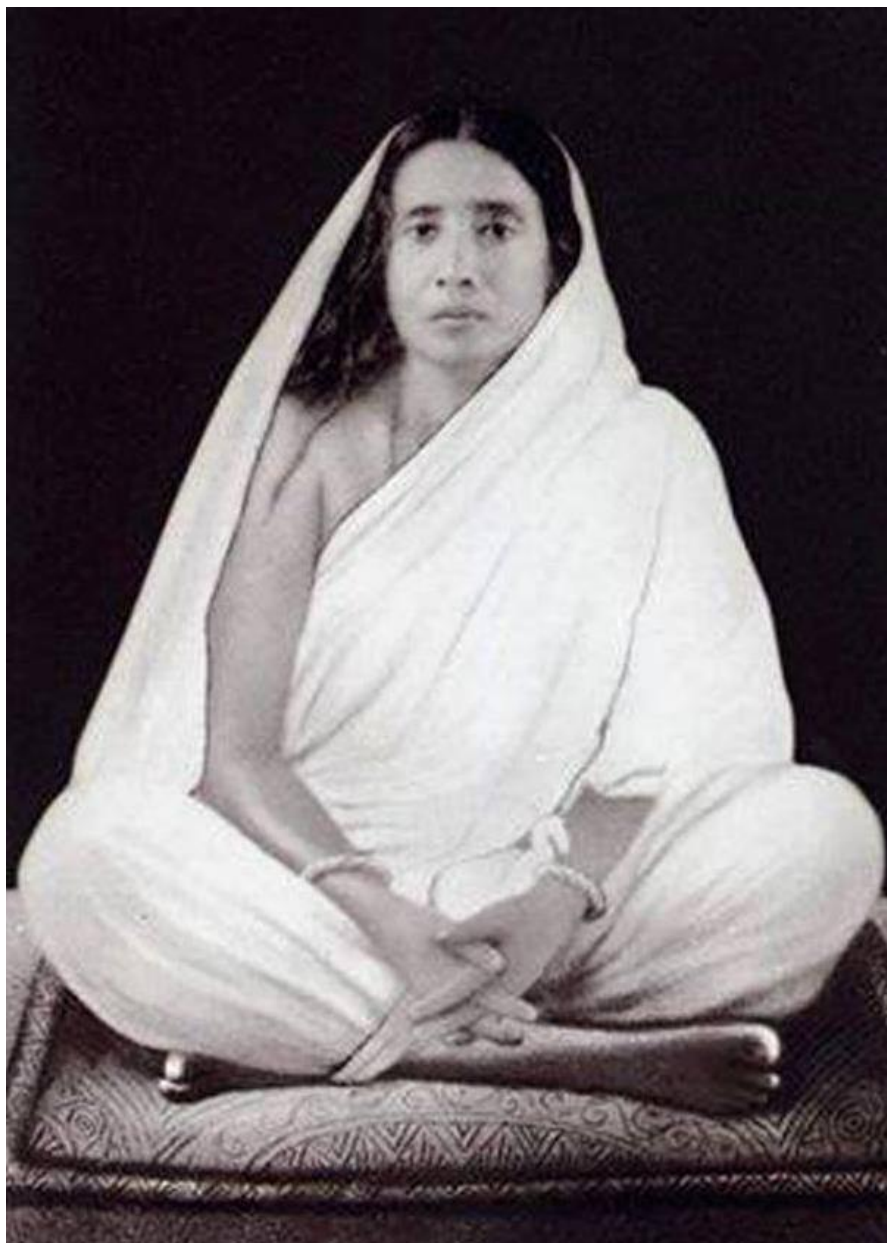
²² Vrindavan (Vrndávan) – kdysi posvátný háj, místo uctívané dodnes jako svaté. Leží na břehu řeky Jamuny, blízko Mathury, kde se narodil Krišna. Ve Vrndávanu trávil Krišna mládí s pastýřkami a mlékačkami, zejména s Rádhou. Milostná hra Krišny a Rádhy je v hinduismu považována za symbol božské hry duše a jejího pána, je srovnatelný s láskou duše k bohu, tak jak ji znali křesťanští mystikové německého středověku. Vrndávan je navštěvován zejména višnuisty, kteří jej považují za jeviště božské hry a ztotožňují s vlastním srdcem.

²³ Mathura – město v severoindickém státě Uttarpraděš. Je považována za rodiště Krišny. Jedno ze sedmi posvátných hinduistických měst.

²⁴ Gaja – město v severoindickém státě Bihár; jedno ze sedmi svatých míst Indie. Tamní chrám Višnupáda je zasvěcen Višnuovým lotosovým nohám. Jako svaté místo buddhismu se nazývá Bódhgaja.

²⁵ Nadia – město v západním Bengálsku, Indie. Tady se narodil a žil slavný bhakta Čaitanja Maháprabhu.

Vztah s manželkou

V roce 1872 Sárada Devi poprvé navštívila svého manžela v Dakšinéšváru. Čtyři roky předtím ho viděla v Kamarpukuru a okusila blaženost jeho božské společnosti. Od této doby se stala ještě jemnější, něžnější, introspektivnější, vážnější a nezištnější. Slyšela hodně pověstí o manželově šílenství. Lidé jí projevovali lítost v jejím neštěstí. Stále více byla přesvědčena, že je jejím úkolem, aby byla s ním a věnovala v jakékoli možné míře oddané službě manželky. Bylo jí teď osmnáct let. V doprovodu otce dorazila do Dakšinéšváru, šla pěšky osmdesát mil. Cestou měla záchvat zimnice. Když dorazila do chrámové zahrady, mistr jí smutně řekl: „Ach, přišli jste příliš pozdě. Mathur už tady není, aby se o tebe postaral.“ Mathur zemřel předchozí rok.

Mistr převzal povinnost poučení své mladé ženy a zahrnovalo to vše od úklidu až k poznání brahma. Naučil ji, jak upravovat lucernu, jak se chovat k lidem podle jejich odlišné povahy, a